

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ИЗДАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА

БРОЙ 8 – 9 (453 – 454), година XXXIII

25 ноември 2015 година

УНИВЕРСИТЕТСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ, ТЕОРИЯТА И ПРАКТИКАТА

На стр. 4

Нови щрихи към историята за
създаване на университет в Пловдив

На стр. 2

20 години сърбистика и хърватистика
в Пловдивския университет

На стр. 12

Студенти по история посетиха
Плиска и Преслав

На стр. 26

Стр. 7

Кои са новоизбраните декани на факултети

В Броя ще прочетете още:

- Бъдещото образование и обучение по компютинг – как да подпомагаме ученето по всяко време и навсякъде
- Химиците в ПУ отбелязаха 120 години от рождението на акад. Димитър Иванов

- Паисиевите четения 2015
- Биологическият факултет при Пловдивския университет организира Втората национална конференция за млади учени

НОВИ ЩРИХИ КЪМ ИСТОРИЯТА ЗА

**Доц. д-р Русалена ПЕНДЖЕКОВА-ХРИСТЕВА,
ПУ „Паисий Хилендарски“, Филиал – Смолян**

Както е известно, раждането на класическите европейски университети става в периода между XII и XIV век. В сравнение с тях реализирането на практика на идеята за създаване на български университет по обясними причини закъснява. Едва през 1888 г. е открито Висшето училище в София (днес СУ „Св. Климент Охридски“), въпреки че духът на българската образователна и университетска идея се корени още в средновековната ни книжовна традиция, която е един от маркерите на славянската цивилизация. Логично е, че и през периода на Възраждането най-изявените представители на българския интелектуален елит също мечтаят и споделят идеята за създаване на български университет.

В случая е уместно да подчертаем и припомним, че в хронологичен аспект идеята за откриване на университет в Пловдив по времето, когато градът е столица на Източна Румелия (1878 – 1885), всъщност изпреварва инициативите в тази насока в тогавашното Княжество България. Известно е, че още през 1884 г. е взето принципно решение за основаване на Висше училище в Пловдив, чието откриване е било предвидено за есента на 1885 г. За съжаление, събитията около Съединението осуетяват възможността за създаването на първия български университет в града.

В предлаганата публикация ще представим някои новооткрити документални свидетелства, които разкриват неизвестни намерения и инициативи относно създаване на университет в Пловдив през посочения период. Въпросните свидетелства са от епистолярното наследство на представители на фамилията Богориди и на Константин Иречек. По-конкретно това са: едно писмо от Емануил Богориди, адресирано до неговия чичо Алеко Богориди, от 12 юни 1879 г., както и писма, разменени между Емануил Богориди и Константин Иречек във времето 22 юни 1879 г. – 6 септември 1879 г.

Писмата са издирени лично благодарение на методическия инструментариум на архивната евристика. Първото писмо се съхранява в личния архивен фонд на Йоаким Груев (ф. 2, а. е. 261а, л. 1 – 4) в Българския исторически архив при пловдивската Народна библиотека „Иван Вазов“ (НБВ – БИА), а останалите две са от архивния фонд на Константин Иречек (ф. 3, оп. 1, а. е. 65, л. 4 – 7) в Научния архив на Българската академия на науките (НА – БАН). Цитираните писма са автографи (ръкопис) и на френски език, което обяснява защо досега те на практика са останали встрани от вниманието на изследовате-

Барелеф на Емануил и Александър Богориди

лите. Те обаче са ценни исторически извори от гледна точка на неизвестните факти, които се съдържат в тях. А в настоящия момент имат актуално значение предвид наскоро отбелязани *Ден на народните будители* и избора на Пловдив за *Европейска културна столица през 2019 г.* На този фон разглежданите писма добавят нови щрихи към културната история на Пловдив, но едновременно са основателен повод за пловдивската академична общност да се гордее със своите дълголетни традиции, свързани с историята на университетското образование.

Както е известно, още в *Органическия устав* на Източна Румелия, приет на 14 април 1879 г., в глава единадесета – *Народно просвещение*, се въвежда, че може да има първоначални, второстепенни, технически, нормални (педагогически) и **висши училища**, а в чл. 351 за **висшето училище** се въвежда и принципът на самоуправлението. В споменатия член и неговите подточки се пояснява, че бъдещият областен закон относно университетите *ще трябва да бъде вдъхновен от следующите начала*: професорите ще бъдат разделени на две групи – редовни (титулярни), които ще получават определена заплата от правителството, и такива, които не вземат определена заплата; титулярните професори ще се назначават от главния управител по предложе-

На пловдивската академична общност, която носи метафората на собствената си история и вдъхновяващия пример на идейните създатели на пловдивското университетско образование...

(Споделен дар от академичната общност на Филиала на ПУ в гр. Смолян)

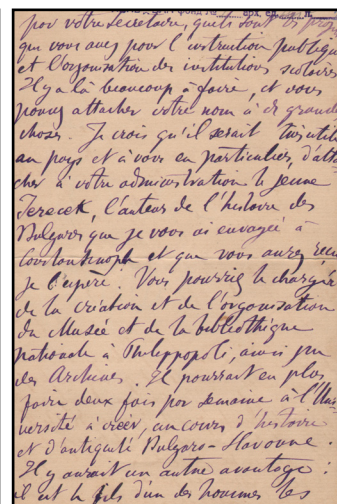
ние на Дирекцията на народното просвещение, а впоследствие, когато се събере титулярен професорски състав, по тяхно предложение главният управител ще назначава нови; при назначението на титулярните професори главният управител ще се води, колкото е възможно, по съзмерните числености на жителите от трите главни народности на областта; почетен професор може да стане онзи, който има условията на способност и нравственост, каквито се искат от закона; всеки професор има право сам да си избира езика, на който ще преподава. В другите членове е предвидено, че професорите, както и учителите, са подложени на законите, които уреждат правата и длъжностите на публичните чиновници, както и че ще бъдат съдени, ако не изпълняват задълженията си.

Следователно в основния закон на автономната област Източна Румелия, който регламентира политическия, обществен и културния живот, е обособена идеята за създаване на университет в Пловдив.

За сравнение – в приетата на 16 април 1879 г. в Княжество България *Търновска конституция*, дял седми – *За народното учение* в чл. 78 е предвидено само, че *първоначалното учение е безплатно и задължително за всички поданици на Българското царство*, но липсва все още идея за университет.

Споменатите по-горе писма потвърждават, че след приемането на *Органическия устав* започват да се обсъждат не само конкретни идеи за бъдещия университет, но се предприемат и първите стъпки за осигуряване на качествен преподавателски състав. За целта се правят опити за привличане на едни от най-известните за времето си европейски учени с интереси и изследвания по българска история и култура.

В хронологичен аспект най-ранно от споменатите по-горе писма е това от Емануил Богориди до неговия чичо Алеко Богориди, изпратено от румънския град Текучи на 12 юни 1879 г. То е част от чуждите материали във фонда на Йоаким Груев. Неговото попадане сред тях се обяс-

Факсимиле на лист от писмото на Емануил Богориди до неговия чичо Алеко Богориди (Текучи, 12 юни 1879 г.). – НБВ – БИА, ф. 2, а. е. 261а, л. 2. Ръкопис, оригинал, френски език

нява с необходимостта, че то е трябвало да бъде съгласувано с Й. Груев, на когото по същото време е поверена *Дирекцията на просвещението*. Също така е важно да се отбележи, че липсата на архивен фонд на споменатата дирекция, за разлика от останалите, чиито архивни фондове понастоящем се съхраняват в Централния държавен архив, в известна степен се компенсира от служебните материали в личния фонд на Йоаким Груев относно дейността на ръководената от него дирекция. Горепосочените факти дават отговора защо посоченото писмо на Емануил Богориди, адресирано до чичо му, е попаднало в същия фонд.

В началото на писмото се засягат въпроси, свързани с политиката на Източна Румелия и правото на главния губернатор да носи униформата на източнорумелийската войска. Ем. Богориди изказва задоволството си от административните назначения, които прави Алеко Богориди в качеството си на главен губернатор. От писмото е видно, че двамата предварително обсъждат бъдещи проекти за организацията на учебните институции и за дейността на Дирекцията на просвещението в тази насока. По-нататък племенникът споделя: *...Тук има да се прави много и Вие можете да свържете името*

СЪЗДАВАНЕ НА УНИВЕРСИТЕТ В ПЛОВДИВ

си с големи неща. Мисля, че би било много полезно за областта и за Вас в частност да привлечете към Вашата администрация младия Иречек – автора на „История на българите“, която аз Ви изпратих в Константинопол и която Вие сте получили, надявам се. Вие бихте могли да го натоварите със създаването и организацията на Музей и Национална библиотека, както и с Архивите. Освен това той би могъл два пъти седмично в Университета да води курс по „История на България – старославянска Античност“...

Предложението си Ем. Богориди мотивира с идеята да се започнат действия по-рано в тази посока с цел да се изпревари и предотврати поканването на К. Иречек в Княжество България. Той предлага лично да започне кореспонденция и преговори с К. Иречек, защото вече го познава. Изразява мнение, че е необходимо от бюджета на Дирекцията на просвещението да се предвидят около 10 000 франка за годишно заплащане, в случай че К. Иречек приеме да дойде в Източна Румелия.

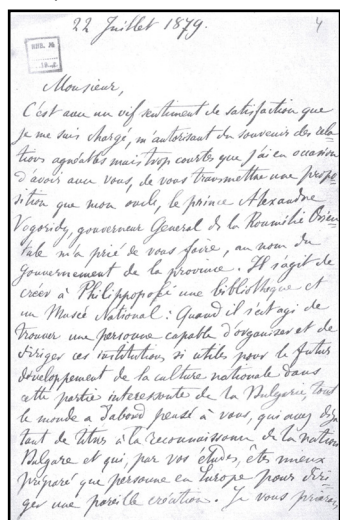
В писмото си Ем. Богориди предлага да привлечат за бъдещия университет и негов приятел – доктор по право и философия от Университета в Мюнхен, който би приел катедра по немска литература без заплащане.

Смята, че за него е нужно да се осигури само жилище или разходки за такова, защото той иска да извършва изследвания в българските земи и да пише кореспонденции за вестниците и за немските литературни сборници, което тогава е добре платена дейност... *ето защо той лесно би минал без заплащане* – пише Ем. Богориди.

Писмото завършва с надеждата, че разгръщането на мащабна дейност, свързана със създаването и устройването на културни и просветни институции в Източна Румелия, ще създаде на Алеко Богориди изключително добра репутация в Европа и Ориента.

От писмото е видна идеята за привличането на К. Иречек в Източна Румелия, който, освен че трябва да се заеме с изграждането на т. нар. институции на паметта – музей, библиотека и архив в Пловдив, че може да преподава и в университета, който евентуално ще бъде създаден. Също така се лансира и идеята да бъде привлечен доктор от Мюнхенския университет.

Прави впечатление, че се споменават именно дисциплини от сферата на хуманитаристиката (история на България и немска литература), макар че проектът през 1884 г. не предвижда обучение в хуманитарната сфера, а акцентира върху подготовката на съдебни и административни служители, които от прагматична гледна точка тогава са най-необходимите в автономната провинция.

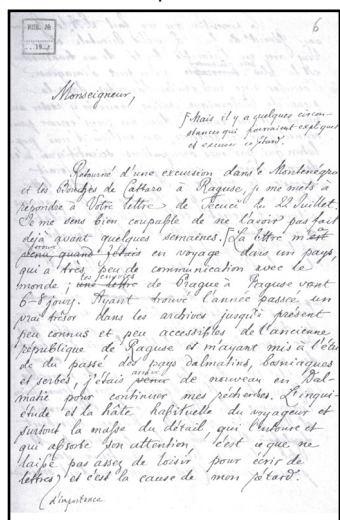

Факсимиле на лист от писмото на Емануил Богориди до Константин Иречек (Текучи, 22 юли 1879 г.). – НА – БАН, ф. 3, оп. 1, а. е. 65, л. 1. Оригинал, ръкопис, френски език

Предложението на Ем. Богориди до чичо му не е случайно, защото в архивния фонд на Иречек има запазено още едно пораншно писмо от Ем. Богориди, но адресирано до Иречек (от 2 април 1877 г.), в което той изразява задоволството си от публикувания труд на Иречек „История на българите“ и личната си благодарност, че в монографията намират място неговият прапрадядо Софроний Врачански и дядо му княз Стефан Богориди. Също така му изпраща и снимка на портрет на С. Врачански от българската църква в Константинопол. На 10 май 1877 г. Иречек подготвя своя отговор с изразена благодарност за полученото писмо и фотографията: *Историята на българската нация (на Вашите съотечественици), сегашното и миналото състояние и голямото бъдеще на България ще бъде винаги предпочитана част от моите научни занимания...*

Очевидно е, че след получено потвърждение от Ал. Богориди племенникът Ем. Богориди на 22 юли 1879 г. пише писмо до Иречек, в което му отправя покана от името на чичо си за

приемане на служба в Източна Румелия: *С едно силно чувство на задоволство се натоварих, като се опрях на спомена за приятните, но много кратки връзки, които имах случай да имам с Вас, да Ви изпратя едно предложение, което моят чичо, княз Александър Богориди, главен губернатор на Източна Румелия, ме помоли да Ви отправя от името на правителството на провинцията. Става въпрос за това да се*

Факсимиле на лист от черновата на писмото на Константин Иречек до Емануил Богориди (Рагуза, 6 септември 1879 г.). – НА – БАН, ф. 3, оп. 1, а. е. 65, л. 1. Чернова, ръкопис, френски език

създаде във Филипополис библиотека и национален музей... *Аз мисля, че създаването на Национална библиотека и на Национален музей ще бъде последвано не след дълго време от създаването на Университет, предвиден от Органическият устав. Там Вашето място ще бъде белязано, естествено, от една нова важна позиция...*

По-нататък в писмото Ем. Богориди подчертава огромните заслуги на К. Иречек към българската нация, които той има чрез изследванията си по българска история. Моли го възможно най-бързо да даде отговор, като му съобщава, че му се предлагат 500 златни наполеона годишна заплата.

Черновата на отговора на Иречек е с дата 6 септември 1879 г., като той обяснява закъснението си със своите пътувания с научна цел и работата в архивите на средновековната Дубровнишка република.

...Предложението, което ми прави Негово Сиятелство [Александър], главен губернатор на Източна Румелия, и което Вие имахте добрината да ми съобщите, е най-хубавото, за което

човек може да си помисли. Да се занимавам с моите любими изследвания на самия Балкански полуостров, да мога да остана поне няколко години в една страна, все още малко позната за науката, сред едно население, което чрез моите научни изследвания ми е станало скъпо – какво по-добро би могло да ми бъде предложено?... Но има причини, които не ми позволяват да изпълня това желание. Новият ред на нещата в Румелия все още не ми се струва добре консолидиран...

По-надолу К. Иречек мотивира отказа си с алармиращите новини в пресата във връзка с евакуацията на руската армия, опитите да бъде разклатена позицията на Алеко Богориди и евентуалната опасност от нови безредици в Източна Румелия. Накрая заключава: *...Мисля, че едно спокойно съществуване още не е възможно. Моля Ви да предадете на Негово Сиятелство Главния губернатор и Губернатора на Източна Румелия изрза на моите най-искрени чувства и благодарности за поканата, която ми направи; съжалявам много, че поне в този момент ми е трудно да приема...*

Следователно Иречек отказва да поеме съответния ангажимент, а през ноември същата година той идва в Княжество България и е назначен за секретар на Министерството на просвещението. В случая обаче интерес представляват намеренията и предложенията на представителите на румелийския политически и обществен елит още от самото начало и на практика преди в Княжеството да конструират едни от най-важните културни институции – **музей, библиотека, архив и университет**, както и да привлечат един от най-известните европейски учени слависти в лицето на Константин Иречек.

В този ред на мисли интересно съвпадение констатираме и относно патрона на Пловдивския университет – преподобния Паисий Хилендарски. Не е случайно, че именно преките потомци на Софроний Врачански, автор на първия препис на *История славянобългарска* (Първи Котленски препис от 1765 г.), в лицето на Алеко Богориди (правнук) и Емануил Богориди (праправнук) са ангажирани пряко, както видяхме, с идеята за създаването на университет в Пловдив още през 1879 г. и с опитите за привличане на елитен преподавателски състав.

УНИВЕРСИТЕТСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ,

Доц. д-р Олга СИМОВА

През последните години все по-чести и настоятелни стават призивите университетското образование да се обърне към практиката, животът да влезе в университетите, да се даде приоритет на формирането на умения и компетентности, вместо да се преподават закостенели и никому ненужни теоретични знания. Тази теза се е превърнала в мантра, повтаряна неуморно от общественици, чиновници, журналисти и работодатели. Същата идея се прокарва и по отношение на по-ниските степени на образова-

нието, а неин най-синтезиран израз са заглавия от рода на: „Да не губим времето на децата, предмет „Мислене“ ще им даде ценни умения“ (Джонев, Явор, в. Дневник, 21.05.2015 г.). Нямам намерение да оспорвам необходимостта от придобиването на практически знания и развиването на съответните умения на младите хора. Целта ми е да погледна отвъд мантрата, отвъд безвъпросното даване на прости рецепти и да посоча противоречията и затрудненията, които произтичат от него, особено по отношение на университетското образование.

Икономическата логика и университетското образование

Безспорно зад настояването за повече практическо обучение за сметка на теорията прозира една икономическа логика, или по-точно казано – логика на икономията: с минимум ресурси (време, усилия, разходи) да се постигне максимум резултат (успешна реализация в практиката). От тази гледна точка изучаването на абстрактни теории, които нямат пряка връзка с практиката, изглежда загуба на време. Смята се, че образованието изобщо, и в частност университетското образование, трябва да учи хората на нещо, което ще им служи в живота; на нещо, което ще им донесе практическа полза и ще им позволи по най-бързия начин да се впишат в пазара на труда. Тази логика третира университетското образование единствено като средство, което ще доведе до желаната цел – кариера и високо заплащане за отделния индивид, висококвалифицирана работна сила за обществото.

Какво става обаче, ако обучаващите се в университета и преподаващите в него интернализират тази икономическа логика? Нейното прилагане в процеса на образование и възприемането му **единствено** като средство за последваща реализация на други цели съдържа в себе си противоречия, стигащи до абсурд. Ще илюстрирам твърдението си с пример. Все по-често и все повече университетски преподаватели се сблъскват с въпроси, задавани от студенти, които могат да се обобщат по следния начин: „От кой точно учебник и от коя до коя страница трябва да прочета, за да си взема изпита?“. Очевидно зад подобни въпроси се крие дълбокото убеждение, че списъците с литература към всеки курс са просто за украса и че времето и усилията трябва да се използват икономично, с минимум изразходване на тези ресурси да се постигне желаната цел – вземане на изпит, вземане на диплома.

Оказва се, че най-големият страх на тези студенти е да не би „да се минат“, да не би, пребивавайки в университета, да научат нещо повече от минимума, който ще им позволи да продължат нататък. Това обаче противоречи на целта, заради която те са се записали в университет – на целта да получат по-добро образование. Рационалността на икономията с оглед на тази цел се превръща в своята противоположност – в ирационално поведение. Вместо да развият потенциала си и да се образуват качествено, тези хора пропиляват времето, което са отделили за това, средствата на своите родители, а и на данъкоплатците с убеждението, че на средството (образование) не трябва да се обръща особено внимание, защото е важна целта – практическата реализация в живота извън университета.

Не толкова очевидно ирационална, но със същия ирационален резултат е тезата да изградим учебните програми и курсове в университета „икономично“, да изоставим или намалим теоретичното обучение и да се концентрираме върху практическото. Зад нея също прозира една логика на икономията. На университета се вменява задачата едва ли не да подготви студента за точно определено работно място, дори в специалности, които не са свързани с упражняването на конкретна професия. За такова обучение особено

гръмко настояват работодателите и това е разбираемо. Те биха спестили средства за обучение на новопостъпилите млади кадри. Вероятно подобна подготовка би отговаряла на техния краткосрочен интерес, но не и на интереса на самия обучаващ се човек, нито на интереса на обществото. Какво се губи от поглед при „прагматичното“ отношение към университетското образование?

Много е писано относно идеята за университета и неговата социална функция. Тук ще се позова на размишленията на един от най-известните съвременни англоезични философи – Роджър Скрутън, който се опитва, отчитайки промените във времето, да открие онова, което остава постоянно в идеала за университетско образование. Въпреки промените в някои от социалните функции на университета – „Университетът вече не се занимава със създаването на обществен елит, а тъкмо с противоположното нещо – елитите да отидат в миналото“ (Скрутън, Р., 2014, *Идеята за университета*, сп. *Български философски преглед*, кн. 4/2014, 9) – неговата най-важна функция, неговата „вътрешно присъща цел“ – „усъвършенстването, увековечаването и предаването на знания“ (пак там), се е запазила непроменена през вековете. Ако се приеме идеята за преобладаваща практическа насоченост на университетското образование и като най-важна неговата задача – подготовката за трудовия пазар, тази функция ще бъде поставена под въпрос, или казано с други думи – универ-

ситетът би изчезнал като такъв, би се превърнал в съвкупност от професионални гимназии. Това би означавало да се лишим от „хранилищата на знанието“, от възможността да запазваме, развиваме и предаваме знанието.

Океанът от информация, в който сме потопени днес, благодарение на информационните технологии може да доведе до по-добра информираност, но не и до по-добро знание. Както подчертава Джовани Сартори, информираността и познанието са свързани, но не са едно и също нещо, защото „познанието предполага някакъв подход и мисловен контрол върху информацията, но и двете не могат да се извлекат от информацията“ (Сартори, Дж., 1992, *Теория на демокрацията*, т. 1, Център за изследване на демокрацията, С., т. 1, 182). За да се превърне в стойностно знание, а не просто в необосновано мнение, информацията трябва да се организира според критерии, с които си служи науката – логическа консистентност, обективност и т.н. По тази причина интернет не може да замени университета в ролята му на „хранилище на знанието“.

От гледна точка на човека, бързаш към реализация в света и търсещ най-кратките пътища за постигане на добра кариера чрез избор на „практична“ специалност, нещата също изглеждат нееднозначни. Скрутън обръща внимание върху парадоксалното обстоятелство, че знания, които изглеждат много полезни за света извън университета (например наработки се бизнес изследвания), всъщност се оказват тотално безполезни, а такива, които изглеждат „ирелевантни“ към практиката (като класическите езици и философията), се оказват в най-голяма степен полезни в света, защото съсредоточават ума върху безпристрастното изследване и така го развиват и облагодоряват. Във връзка с опита си като ръководител на международна консултантска агенция той пише:

„Най-важното откритие, което направих още в началото на тази авантюра, е, че човекът, който никога не би трябвало да бъде назначаван на работа, е

* Текстът е част от изказване на конференция по повод на 20-годишнината на специалността „Макроикономика“ в ПУ „Паисий Хилендарски“. Цялото изказване е публикувано в Годишник № 10 на ФИСН.

ТЕОРИЯТА И ПРАКТИКАТА*

възпитаникът на специалността „Бизнес изследвания“. Защото този човек е пропилял най-добрите години от живота си за придобиване на информация, която поради статуса си на „полезно знание“ е изцяло безполезна за света навън. И наистина – да се нарече знание този тюрлюю-веч от таблици, счетоводство, етични правила за поведение и предписания за фондови борси, означава да се злоупотреби с думата“ (Скрутън, Р., цит. съч., 16).

Тези лични впечатления до голяма степен кореспондират и с данни, цитирани от Васил Проданов (Студенти, искате ли да успеете или да спечелите, учете философия, Вестник на УНСС, бр. 617, март 2015, с. 8), относно очакваното заплащане на завършилите 207 различни бакалавърски програми в САЩ през 2014 – 2015 г. Възпитаниците на една толкова „непрактична“ университетска специалност като философията се нареждат на 49-о място в класацията, докато завършилите бизнес икономикс са на 53-то място, маркетинг – 56-о, счетоводство – 80-о, бизнес администрация – 93-то, публична администрация – 117-о. Оказва се, че дори в областта на икономическите науки тези, които са завършили „по-теоретичната“ специалност „Макроекономика“, са по-добре платени и по-малко заплашени от безработица в България в сравнение с възпитаниците на останалите икономически специалности, както показва изследването на Й. Христосков, което е публикувано в Годишник № 10 на ФИСН на ПУ „Паисий Хилендарски“. Една от съществени причини за разминаването между мантрата за практическото образование в университета и реалността е обстоятелството, посочено от Проданов, че изучаването на теоретични дисциплини дава „евристична рамка“, която може да служи за учене през целия живот, докато конкретните „практически“ знания остаряват със светкавична скорост в днешния свят.

Приведените разсъждения, както и емпиричните данни показват, че възприемането на образованието единствено като средство, чиято основна цел лежи извън самото него във възможно най-бързата и пряка практическа реализация, е най-малкото подвеждащо. Подвеждащо е и настояването практиката, „живият живот“ да влезе в университетското образование на мястото на „ненужните“, абстрактни теоретични знания. Реализацията на подоб-

ни идеи би унищожила университета като „хранилище на знанието“, пазещо обобщения в теории хилядолетен човешки опит, при което практиката би се превърнала в откриване отново и отново на „топлата вода“. В този смисъл тезата на Скрутън за отделянето на образованието от практиката, която звучи толкова еретично за съвременния мейнстрийм, изглежда напълно оправдана.

„Ако затворите ученето и преподаването в някакво заградено свещено място, ако го изолирате от света така, че то да може да се движи от свои собствени вътрешни сили по посока на безползното знание, ще създадете онзи цялостен здрав ум, способен да преработва, да се съсредоточава и да схваща при всички променения се обстоятелства на света навън. Ако обаче пуснете външния свят в аудиториите, резултатът ще бъде закостеняване на умствените способности, сякаш привързване към приложимостта, които правят ума неспособен да се справя с всяка една ситуация, която не се е появила на страниците на учебника. Приложимостта е враг на знанието и когато университетите превръщат приложимостта в свой стандарт, те извършват предателство към своята мисия“ (Скрутън, Р., цит. съч., 17).

Как да се разбира практическото в „практическите науки“?

Тук нямам предвид онези науки, които са свързани с упражняването на конкретни професии, като медицината и техническите науки. Имам предвид науките, които още от времето на Аристотел се категоризират като „практически“, в противоположност на „теоретичните“ (логика, физика, метафизика). В Аристотеловия вариант това са етиката, икономиката и политиката, науките за човешкото поведение според добродетелта (етика), в ойкоса (икономика) и в полиса (политика). Днес етиката е част от философията и далеч не се занимава само с проблемите на добродетелта; икономиката се е откъснала от ойкоса (домашното стопанство), усложнила се е неимоверно и в някои свои части е стигнала до глобално равнище; политиката е извървяла подобен път – от полиса (града – държава) през модерните национални държави и отношенията между тях до съвременните наддържавни обединения и до опити за осмисляне на политиката в транснационал-

на и глобална перспектива.

Въпреки това тези науки са запазили нещо, което и днес ги отличава от чисто „теоретичните“ и ги прави „практически“. Какво обаче означава практически? Бихме се заблудили, ако се плъзем по думата и решим, че те са науки, които могат директно да ни помогнат да постигнем практическите си цели в живота. Изучаването на етика не прави непременно човека по-добър, на икономиката – по-богат или успешен в конкретен бизнес, не изучаването на политология превръща някого в добър политик. За разлика от „теоретичните“ науки, които откриват и се позовават на принципи или закони, валидни за (поне част) от познаваемия свят, независимо от социалния и историческия контекст, науки като икономическите и политическите имат своите принципи, които обаче винаги са потопени в този контекст. Те са социални науки, изграждащи свои абстрактни модели (например „пазар“ или „политическа система“) и изследващи зависимостите в тях. Но мисленето на реалността през тези модели винаги се нуждае от корекция, съобразена с конкретния социален контекст, който „изкривява“ параметрите и взаимодействията, заложили в модела. Сред икономическите науки най-близка до тази интуиция е политическата икономия, която се развива „в интердисциплинарното пространство на икономическата теория, философията на икономиката, социологията, икономическата политика, политологията“ (Тошкова, С., *Политическата икономия – очаквания за синтетичен отговор на съвременните предизвикателства*, Вестник на УНСС, бр. 617, март 2015, 6). Това дава възможност да се отчетат ценностните ориентации, институционалната рамка, политическите и социокултурните реалности, които влияят върху формирането на икономическите отношения.

Разбирането, че „практичността“ на икономическите и политическите науки се състои в отчитането на социалния контекст при създаването и прилагането на абстрактни модели, прави тези науки изключително сложни и изискващи широки и задълбочени познания, които в никакъв случай не са „практически“, в смисъл на идващи от практиката или водещи към нея. Изискват се качества, като способност за разбиране, за сравняване и концептуализиране на сложни факти, както и познание за историческото и културното

формиране на хора, групи и общества. Тези качества, както пише Скрутън, се постигат чрез ученето на „безползни“ от чисто „практична“ гледна точка неща, които в крайна сметка единствено се оказват полезни за формирането на подобни способности.

Свободен ли е от идеология прагматизмът?

Със сигурност огромната част от застъпниците на тезата за прагматично образование изобщо не си задават подобен въпрос. За тях отговорът му е очевиден – прагматизмът е противоположното на идеологията – точно защото са склонни да игнорират изглеждащите ненужни по-задълбочени теоретични изследвания. Има множество теории, които обявяват практиката за единствено адекватния начин за отнасяне на човека към света, разглеждат я като единствен източник, метод и критерий за познанието. Такива са марксизмът (в оригиналния му вариант, създаден от самия Маркс), американският прагматизъм (Уилям Джеймс, Джон Дюи и др.), както и много други съвременни философски теории, критично настроени към модерното общество и европейската цивилизация изобщо.

Тук нямам намерение да правя преглед на всички философски схващания, които поставят в центъра на своето внимание практиката. Само ще отбележа какво те пренебрегват и какво привилегират. Като насочени към промяна, те пренебрегват традицията, миналото и фаворизират бъдещето, а някои от съвременните им привърженици – настоящето, разкъсвайки по този начин потока на времето. Теорията, доколкото съдържа обобщени представи, е статична и консервативна, защото чрез нея тези представи се запазват и предават, докато практиката е конкретна и динамична, предполагаща перманентна промяна. Ако целта е коренна промяна на съществуващото, то най-добре е връзката с миналото под каквато и да е форма да бъде прекъсната. Теорията, от друга страна, почива на обобщението, абстракцията, тя въвежда едно вертикално измерение в света – връзка с по-високото (понятия, принципи, закони), практиката, обратно, се разполага в хоризонталното измерение, доколкото е погълната от конкретността.

Бъдещото образование и обучение по компютинг: как да подпомагаме ученето по всяко време и навсякъде

Станка ХАДЖИКОВЕВА, Росица ДОНЕВА, Емил ХАДЖИКОВЕВ

Един от значимите европейски проекти в областта на информационните технологии е проект 539461-LLP-1-2013-1-BG-ERASMUS-ENW Future Education And Training In Computing: How To Support Learning At Anytime Anywhere (FETCH) (в превод – *Бъдещото образование и обучение по компютинг: как да подпомагаме ученето по всяко време и навсякъде*). Проектът е класиран на първо място след строга процедура по оценяване от Генералната дирекция „Образование и култура“ към Европейската комисия. Участват 67 университета и фирми от 35 страни. Координатор е Русенският университет „Ангел Кънчев“. Проектът е на обща стойност 600 000 евро, с продължителност 3 години – от 1.10.2013 г. до 30.09.2016 г.

Основната цел на проекта е постигането на интелигентен растеж и построяването на компютърно общество, базирано на знания и иновации, чрез повишаване на качеството на компютърното образование посредством споделяне на нови знания, сходни с целите и идеите на „Европа 2020“, обсъждане на нови методологии за преподаването им, въвеждане на иновационни образователни технологии и подкрепа на разпространението на добри практики между всички страни партньори.

Работата по проекта FETCH е организирана в 9 работни пакета:

- Управление и координиране на проекта;
- Национални и европейски рамки за развитие на висшето образование до 2020 г.;
- Европейска стратегическа рамка за образование и обучение по компютинг ESFCET 2020;
- Европейска рамка за оценяване в образованието и обучението по компютинг EEFCEET 2020;
- Цифрови учебни планове за образование и обучение по компютинг DCCET 2020;
- Е-обучение и м-обучение по компютинг чрез социалните медии;

- Осигуряване на качеството;
- Експлоатиране на резултатите от проекта;
- Разпространение на резултатите от проекта.

В рамките на проекта се разработват:

- Европейска стратегическа рамка за образование и обучение по компютинг ESFCET 2020, която ще формира стратегията на местно и транснационално ниво за обогатяване на образованието по компютинг в Европа.
- Европейска рамка за оценяване в образованието и обучението по компютинг EEFCEET 2020, която ще оценява трите фактора: знания, умения и компетенции, придобити при образование и обучение по компютинг.
- Препоръки за бъдещи цифрови учебни планове за образование и обучение по компютинг DCCET 2020.
- Нови дидактически теории и модели на учене за използване на социалните медии в образованието.

Напредъкът на работата по проекта, разработените проектни резултати и предстоящите задачи се дискутират на работни срещи, на които има представители от всички участващи

Участниците в проекта

образователни институции.

По проекта ежегодно се провеждат две конференции в областта на компютинга – **International Conference on Computer Systems and Technologies CompSysTech** и **International Conference on E-Learning**. През следващата година предстои провеждането на CompSysTech'16 през месец юни в гр. Коня, Турция, и на e-Learning'16 през месец септември в Братислава, Словакия.

Очаква се разработените в рамките на проекта продукти да са от полза за всички страни, участващи в образованието по компютинг. Такива са университети и национални институции, разработващи политики в областта на образованието по компютинг; университетски преподаватели, които са лектори/учители в областта на компютинга; студенти – бакалаври, магистри и докторанти по компютинг; изследователски институти и центрове по компютинг и др.

Проектът променя и методологията на обучение на компютърните специалисти, защото

се прилагат най-съвременни технологии в образованието. Работи се за по-тясно сътрудничество между университети, изследователски институти и промишленост.

Пловдивският университет (ПУ) участва в проекта FETCH чрез Факултета по математика и информатика (ФМИ) и Факултета по физика (ФФ). ПУ е лидер на Работен пакет 7 – Осигуряване на качеството. Основните дейности, извършвани от екипа на ПУ, са следните: създаване на план за осигуряване на качеството; създаване на приложение за оценяване и осигуряване на качеството; периодично оценяване на качеството на проектни резултати и дейности.

За организиране и провеждане на процедури за оценяване на качеството се използва технологията КОМПАС, разработена във ФМИ. Същата технология е използвана за съпровождаване на множество процедури по институционална и програмна акредитация в ПУ.

Подробна информация за напредъка на проекта има на адрес: <http://fetch.ecs.uni-ruse.bg>

Om стр. 5

Поради това теорията е свързана в по-голяма степен с един елитарен принцип, докато практиката е егалитарна.

Какво бихме загубили по отношение на познанието, ако се откажем от теорията? Думата „теория“ произхожда от древногръцкия глагол θεωρέω (*theōréō*) – гледам, съзерцавам. Метафорично казано, пренебрегвайки теорията, бихме се отказали от виждането, за сметка на опипването, с което може да се сравни практиката. Виждането позволява да се опознава светът надалеч и нашироко, опипването, също както и практиката, може да

УНИВЕРСИТЕТСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ...

донесе познание за близкото, за това, с което сме в непосредствен контакт. Ако продължим метафората, отказът от теория и затварянето на човешкото единство в практиката означава възхвала на слепотата. Разбира се, казаното дотук в никакъв случай не означава да се пренебрегва или отрича практиката, защото човекът е както съзерцаващо, така и действащо същество (и може би на първо място действащо), но то е единственото способно на съзерцание същество. Тази двойственост би трябвало да бъде призната и удръжана, а не да се правят

опити една от двете характеристики да се отрича или двете да се снемат „диалектически“.

Очевидно изтъкването на практиката за сметка на теорията не е освободено от идеологически (в смисъл на светогледни) представи. От тази гледна точка то е свързано с проекти за радикална промяна на познания ни свят. Образованието от своя страна е консервативно, защото представлява предаване, поверяване (*traditio* – лат.) на натрупаното знание и опит на следващите поколения. Въвеждането на практиката (така както бе описана по-горе)

като основен елемент в образованието всъщност би разрушило този негов смисъл. От гледна точка на преобразователите на света превземането на образованието би било решаваща победа, защото би разрушило една от основните крепости на традицията, и то съвсем без съпротива, под лозунга за „прагматичност“, „икономичност“ и „ползност“. Натрупаното и предадено знание обаче е онзи фон, на който може да се открие истинската иновация. Ако той се унищожи, иновацията ще се състои в откриване отново и отново на „топлата вода“ в конкретната практическа дейност на конкретните действащи в конкретно време и място.

Избрани са деканите на седем факултета

През ноември 2015 г. се проведеха общи събрания на седем от факултетите на Пловдивския университет за избори на нови ръководни органи. Преди общите събрания да изберат декани и факултетни съвети, бяха проведени и избори за ръководители на катедри. В някои от факултетите бяха избрани и заместник-деканите.

Ето кои са новоизбраните декани:

Физически факултет – доц. д-р Желязка Райкова (до момента бе временно изпълняваща длъжността декан);

Факултет по икономически

и социални науки – доц. д-р Станимир Кабаиванов;

Химически факултет – доц. д-р Веселин Кметов;

Филологически факултет – проф. д.ф.н. Вера Маровска;

Педагогически факултет – доц. д.п.н. Румяна Танкова (преизбрана за втори мандат);

Биологически факултет – доц. д-р Соня Трифонова.

Предстоят изборите във Факултета по математика и информатика и в Юридическия факултет.

В следващия брой ще ви представим новите декани и техните екипи.

„Пловдивски университет“

Ректорът на ПУ получи престижно отличие

Проф. д-р Запрян Козлуджов – ректор на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, бе награден за значителния си принос в развитието на руско-българските отношения в областта на хуманитаристиката с почетен знак „За дружба и сътрудничество“. Наградата му бе връчена от ръководителя на „Россотрудничество“ Любов Глебова по случай 40-годишнината на Руския културно-информационен център в България.

Проф. Козлуджов благодари за признанието и изказа надеждите си сътрудничество-

то между Пловдивския университет и Руския културно-информационен център да бъде все така ползотворно.

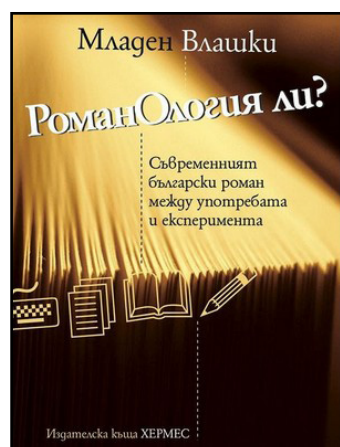
На церемонията проф. д-р Запрян Козлуджов бе награден заедно с първия български космонавт Георги Иванов, министъра на образованието и науката Тодор Танев, заместник-министъра на образованието и науката Ваня Кастрева, доскорошния градоначалник на Сливен ген. Кольо Милев и представители на Община София, които получиха наградата от името на кмета – г-жа Йорданка Фандъкова.

„Пловдивски университет“

Книги на наши колеги им донесоха национални литературни награди

На 1 ноември – Деня на народните будители, бяха връчени наградите на портала „Култура“ за принос в областта на литературата и хуманитаристиката. Наградите на портала „Култура“ са учредени през 2014 г. от фондация „Комуна-тас“ и се връчват в три категории: проза (сборник с разкази, повест, роман), хуманитаристика, както и специална награда за цялостно творчество или за изключителен принос в областта на прозата, поезията, драматургията и хуманитаристиката. Във всеки раздел се присъждат I и II награда. Отличените творби са определени от жури в състав: Тони Николов, проф. Калин Янакиев, Деян Енев, проф. Божидар Кунчев и Андрей Захариев.

В категорията *Хуманитаристика* втора награда бе присъдена на Младен Влашки за неговото изследване „РоманОлогия ли?“ („Хермес“, 2014), посветено на съвременния български роман. Младен Влашки е завършил Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, където понастоящем е преподавател по антична и западноевропейска литература. Специализирал е теория на романа и сравнително литературознание във Виенския университет при

проф. Велциг и проф. Ал. Мартино. С литературна критика се занимава от 1985 г. От 1997 г. до днес е член основател на редколегията на литературното списание „Страница“, а от 2008 г. води свое авторско предаване за литература и книги в БНР – радио „Пловдив“. Носител е на наградата „Христо Г. Данов“ за литературна критика през 2011 г. Научните му интереси са свързани с литературната история на модерността. Съавтор е на учебници и учебни помагала и е публикувал 15 заглавия, между които: „Западноевропейска литература (XIV – XVIII век)“ (1993), „Западноевропейска литература. Анализи и материали за 10. клас“ (2000),

„Веселият апокалипсис. Естетика и литература на Виенския fin-de-siecle“ (съставител, отчасти превод, бележки и послеслов; 1996), „Изография“ (2009), „Митове за сътворението от цял свят“ (2014) и „Романология ли? Съвременният български роман между употребата и експеримента“ (2014).

Сред наградените е още един възпитаник на Пловдивския университет. В категорията *Проза* Емил Тонев получи втора награда за „Понякога ангели“ („Хермес“, 2014) за „изграждането на „роман холограма“, който пресъздава събитията от последните трийсет български години“. Тук трябва да отбележим и приноса на издателя

г-н Стойо Вартоломеев, който също е завършил ПУ.

Наградата на Емил Тонев беше поделена с нашия приятел и колега от Великотърновския университет проф. Иван Станков, на когото бе присъдена за сборника с разкази „Спомени за вода“ („Фабер“, 2014) и за „голямото художествено майсторство, с което разработва един личен път чрез „истории, заминали по водата“.

И още една престижна литературна награда бе връчена на възпитаник на Пловдивския университет. Наградата за белетристика в шестото издание на Националния литературен конкурс „Елиас Канети“ получи Христо Карастоянов за романа „Една и съща нощ“ (издателство „Жанет 45“). Книгата е разказ за живота и приятелството между двама забележителни мъже – поета Гео Милев и анархиста Георги Шейтанов, представени на фона на историческите събития в България през периода 1923 – 1925 г.

Наградата беше връчена на тържествена церемония в Русе на 30 октомври. Романът е удостоен и с наградата „Дъбът на Пенчо“ и наградата „Хеликон“.

Честити награди и още много творчески постижения!

Тильо Тилев

Паисиевите четения 2015

Ежегодната научна конференция на Филологическия факултет, която носи името на патрона на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, се проведе на 30 и 31 октомври 2015 г. По традиция към *Паисиевите четения* винаги има голям интерес както от български, така и от чуждестранни учени, а последното издание не правеше изключение – участва над 170 души от 15 страни.

Форумът бе открит в 6. аудитория на Ректората от декана на Филологическия факултет доц. д-р Живко Иванов, а ректорът на Пловдивския университет проф. д-р Запрян Козлуджов поздрави участниците и им пожела спорна работа по време на конференцията. Председателят на организационния комитет и заместник-декан на Филологическия факултет доц. д-р Петя Бъркалова заяви, че координатната система на включените в програмата изследвания може да бъде представена в четири посоки: изследвания на *вътрешната индивидуална* природа на човека през призмата на литературите: човешките усещания, възприятия, импулси, емоции, символи, понятия, визии; изследвания на *външната индивидуална* природа на човека през призмата на културите: митични култури, рационални култури, екзистенциални; изследвания на *вътрешната колективна* природа на човека през призмата на лингвистиката и когнитивните науки: езиково съзнание, език и менталност, езикова активност и езикова компетентност; изследвания на *външната колективна* природа на човека през призмата на социолингвистиката и социокултурните модули на литературознанието: човекът в империите, човекът в националната държава, човекът и неговата визия за човечеството.

Доц. Бъркалова каза още, че „когато става дума за българистични изследвания, които се създават в България от български българисти, говорим за стратегически важни изследвания, чрез които се отстояват езиковият, културният и духовният суверенитет на нацията. Чрез тези изследвания се отстоява и българската идентичност на картата на Европа и света. В епохата на пренаписване на истории и на подмяна на цен-

ности и идентичности изследванията у нас в областта на езиките, литературите и културите са национален капитал, от който може да зависи сигурността на обществото и неговото бъдеще. В този смисъл освен иновативен добавяме и стратегически важен елемент в изследванията, в които факултетът участва“.

Веднага след откриването на Паисиевите четения се състоя тържествената церемония по удостоверяването на видния българист от Беларуския държавен университет в Минск проф. д.ф.н. Борис Юстинович Норман с почетното звание „доктор хонорис кауза на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Церемонията беше ръководена от един от създателите на пловдивската филология – проф. д.ф.н. Иван Куцаров, който отбелязва, че с проф. Норман го свързва дългогодишно приятелство и колегиално сътрудничество. Ръководителят на Катедрата по руска филология доц. д-р Юлиана Чакърва представи най-важните моменти в научната биография на новоизбрания почетен доктор, който

изнесе академично слово на тема: „Съветската и постсъветската българистика – търсения и резултати“ (публикуваме словото отделно).

Двата дни на конференцията бяха наситени с много събития. Отново в 6. аудитория бяха представени двата тома „Научни трудове. Филология. Паисиеви четения 2014“. Сборниците, съответно на езиковедска и литературоведска тематика, бяха представени от техните отговорни редактори – проф. д.ф.н. Диана Иванова и доц. д-р Жоржета Чолакова. Важно е да отбележим, че преди да бъде включен в сборника, всеки текст е бил рецензиран поне от двама независими рецензенти, а целта е Научните трудове на Филологическия факултет да се превърнат в издание с импакт фактор.

В края на първия ден от форума се състояха и премиерите на четири заглавия: „Да (пре)откриваш думите“ – юбилеен сборник в чест на проф. д.ф.н. Вера Маровска, „Славистиката – пътища и перспективи“ – юбилеен сборник в чест на проф. д.ф.н. Иванка Гугуланова, книгата на проф. д.ф.н. Иван Куцаров „Световните

форуми на славянската филология“ и посмъртно издадената монография на д-р Иванка Гайдаджиева „Местните имена в Западна (Беломорска) Тракия“.

С името на д-р Иванка Гайдаджиева беше свързано още едно събитие – студентите бяха подготвили в памет на любимата преподавателка и вдъхновителка фотоизложба със снимки от теренни експедиции под надслов „По стъпките на спомените“.

Голям интерес предизвика и изложбата „Ян Хус през 1415 г. и 600 години по-късно“, която бе разположена в Централната университетска библиотека. Изложбата, която съдържа уникални исторически свидетелства за Ян Хус – личността, която със саможертвена всеотдайност промени духовната карта на Европа, беше организирана от Катедрата по славистика съвместно с Чешкия център – София.

Научната част на конференцията започна с пленарните доклади на новоизбрания почетен доктор проф. Борис Норман – „Прагматичен аспект на граматичните категории в българския език“, и на проф. д.ф.н. Иван Куцаров – „Към теорията за функционално-семантичните полета“.

По-нататъшната работа на участниците продължи на кръглата маса на тема „Българският език в балкански и славянски контекст (Предвъзраждане и Възраждане)“, организирана от проф. д.ф.н. Диана Иванова, и в специализираните секции, които по същество бяха микроконференции с различен фокус: „Белетристиката в модерните времена – повторение, сътворение и приложност“; „Славистика“ – посветена на 20-годишнината от откриването на профил „Сръбски и хърватски език“ (това беше най-многолюдната секция, разделена на няколко подсекции, в които имаше и многобройно присъствие на чуждестранни учени); „Руски език, литература, култура“; „Иновативни методически стратегии в обучението по български език и литература“; „Актуални проблеми на съвременния български език“; „Романистика и германистика“; „Испанистика“; „Език, лингвистика и технологии“; „Литература, култура, технологии“.

„Пловдивски университет“

Кръгла маса „Българският език в балкански и славянски контекст (Предвъзраждане и Възраждане)“

В рамките на Паисиевите четения в два поредни дни премина кръглата маса под наслов „Българският език в балкански и славянски контекст (Предвъзраждане и Възраждане)“. Тя събра изявени учени и млади специалисти от СУ „Св. Климент Охридски“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, ЮЗУ „Неофит Рилски“, ШУ „Еп. Константин Преславски“, Института по литература – БАН, както и участници от ПУ „Паисий Хилендарски“.

При откриването организаторът на кръглата маса припомни концептуалната ѝ рамка и очерта насоката на дискусийните полета, изтъкна важноста на книжнината, създадена в периода XVII – XIX в., и нейното значение при прехода от средновековния тип език към друг, от нов тип. Обърна внимание на един съществен за българската книжовноезикова история факт, свързан и с периодизацията ѝ, а именно – прояви на асиметрия между идеи и обществена база в началото на XVIII в., когато се появява явлението „дамаскинска книжнина“, написана на ранен новобългарски книжовен език. Подчерта, че изследванията на книжнината от този период недвусмислено показват процеси и тенденции, които се доразвиват през следващите десетилетия на XVIII век и последвалия го XIX век. Пътеките, проправени от дамаскинарите и българите католици в началото на XVII век, време, назовавано с метафората „зора на Българското възраждане“, или Предвъзраждане, открива пътя към доктрината на същинското Възраждане. Това зазоряване, това просветляване на умовете за духовно възраждане създава условия за появата на народен будител като Паисий, издигнал националнообединителната идея чрез познанието за миналото, чрез книгите, написани на достъпен и разбираем език.

Но не бива да се пренебрегват и заслугите на книжовниците от XVII и XVIII в., които сътвориха и дадоха живот на една нова книжовна разновидност на българския език, съчетала живата му форма с предходната

писмена традиция, класическото минало с живото настояще. И това се извършва век и половина преди Паисий от български книжовници, които след Кирил и Методий за втори път въвеждат говоримия език в книжовна употреба. Възрожденците през XIX век продължават тяхното дело и доразвивайки и усъвършенствайки книжовния език, го предоставят на следващите поколения като пълноценно средство за изграждане на българската духовна култура.

Последвалите четения и дискусии ярко очертаха най-важните процеси и тенденции в развитието на българския книжовен език, приемствеността и връзките му със съседните славянски и балкански езици в периода XVII – XIX в. В доклада „Дамаскините от XVII век и Българското предвъзраждане“ (Диана Иванова) предмет на анализ беше един малко познат и неизследван дамаскин от ръкописната сбирка на НБ „Иван Вазов“, чиито графични и лингвистични особености се представиха в контекста на практиката на Карловско-кукленската книжовна школа. На основата на задълбочено проучване авторката предложи корекции по отношение на датировката и авторството на преписа, посочени в каталога на сбирката.

Лилия Илиева в доклада си „Представителната форма на българския език в Европа през XVII и XVIII век“ изнесе интересни данни, според които през XVII и XVIII век българският език се представя в Европа от печатните книги на българските католици, които изрично подчертават народността си произход и че книгите им са написани на български език. Ценни лингвистични факти поднесе в изложението си и Лъчезар Перчеклийски, който разгледа граматичните особености на глаголните форми в „Декалог“, включен в предговорите на южнославянски ръкописни речници от началото на XVIII век.

Елисавета Ненчева се спря на въпроса за приписките в Панегирика на дяк Андрей като

Проф. д.ф.н. Диана Иванова

обективен и надежден източник за историята на ръкописа, разгледан в контекста на Белградския книжовен кръг около деспот Стефан Лазаревич, но следващ и традициите на Търновската книжовна школа.

Задълбочено и аналитично Найда Иванова коментира назрели проблеми, свързани с все още недостатъчно проучените локални писмени формации, наричани още смесени, хибридни разновидности на черковнославянския език, които се проявяват в света на Славия ортодокса след втората половина на XVIII в., като подчерта необходимостта от определени критерии и методология при тяхното изследване („Методологически коментари към изследването на славянобългарския и славяносръбския език от последните десетилетия на XVIII в. до средата на XIX век“).

На актуален въпрос, свързан с историята на новобългарския книжовен език, се спря Надка Николова, посочвайки различното, дори противоречиво разбиране на някои термини (народен език, народно-разговорна реч и др.), като изтъкна необходимостта от прецизното им дефиниране и определяне на обема на терминологичното им съдържание. В своя доклад Мария Мицкова анализира възгледите на възрожденските ни книжовници за диалектното различие на българския език и за отношението книжовен език – диалекти през XIX в.

Други два доклада разгледаха въпроси, свързани с учебната литература през Възраждането. В изложението си Ценка

Иванова подчерта ролята на преводните учебници при нормирането на новобългарския книжовен език и при оформянето на неговата научна терминология през Възраждането. Ния Радева засегна условността при категоризирането на славянобългарските и новобългарските граматика („Болгарска граматика“ на Неофит Рилски и „Първичка българска граматика“ на Ив. Богоров), като изнесе многобройни примери за общи особености помежду им.

Мариана Куршумова в доклада си „От „длъжността на молбата“ до „правото на борбата“, или за мястото на българския език във възрожденския Пловдив“ се спря на мястото на българския език в мултиетническата и мултиезиковата среда на Пловдив през 20-те – 70-те години на XIX в. На Кръглата маса беше представен и текстът на Николета Пътова (заочно участие), в който се анализира полемиката около Пърличевия превод на „Илиада“ и нейният езиковедски контекст, и по-точно критиката, отнасяща се до езика и принципите на превода.

На кръглата маса се изнесоха непознати факти, свързани с историята на българския книжовен език, коригираха се някои хипотези относно авторство и датиране на паметници, дадоха се методологически насоки за извеждане на надеждни критерии при проучването на сходни процеси при близкородствени езици, изтъкна се необходимостта от прецизиране и доуточняване на значението на някои термини, изтъкна се ролята на преводната учебна литература за обогатяването на научната терминология, за филологическите представи на възрожденските ни книжовници, търсещи пътя към единен и общ книжовен език за всички българи.

Най-ценното при провеждането на кръглата маса бяха дискусиите, представянето на различните гледни точки и безкомпромисното търсене на научната истина.

Диана Иванова

Проф. д.ф.н. Борис Норман е новоизбраният доктор хонорис кауза на Пловдивския университет

Професионалната кариера на проф. д.ф.н. Борис Юстинович Норман започва в Ленинградския държавен университет, където той учи от 1961 до 1966 г. във Филологическия факултет, специалност „Славянска филология“, дипломирайки се с отличие. Същата година свързва научната си кариера с Беларуския държавен университет в Минск, Беларус, където работи и до днес в Катедрата по теоретично и славянско езикознание. Там Борис Юстинович започва обучението си като аспирант и през 1969 г. защитава кандидатска дисертация на тема „Възвратните конструкции в съвременния български книжовен език“. Заглавието на докторската му дисертация (д.ф.н.), защитена през 1984 г., гласи: „Синтаксис на речевата дейност. Просто изречение“.

Основните етапи в преподавателската му дейност в БДУ са следните:

- доцент е от 1971 г.;
- старши научен сътрудник – от 1981 г.;
- професор – от 1985 г.

Ръководител е на Катедрата по теоретично и славянско езикознание от 1999 до 2007 г.

Международната преподавателска и научна кариера на проф. д.ф.н. Б. Ю. Норман е маркирана от следните основни шрихи:

- два пъти е бил гост-професор по един семестър в Тексаския университет в Остин, САЩ;
- от 1995 до 1999 г. е извънреден професор и ръководител на Катедрата по езикознание във Висшето училище в гр. Шедълце, Полша;
- през 1997 г. е гост-професор за един семестър в Рурския университет в гр. Бохум, Германия;
- през 2007 – 2008 г. е гост-професор в Хелзинкия университет, Финландия;
- представял е доклади и е чел лекции в Москва, Санкт Петербург, Киев, Берлин, Потсдам, Бохум, Цюрих, Берген, Сапоро (Япония), Люблина, Варшава, София, Прага, Бърно и други университетски центрове;
- участвал е в работата на 5 славистични конгреса (IX, X, XI, XIII, XV).

Под ръководството на проф. д.ф.н. Б. Ю. Норман са написани и успешно защитени 1 дисертация за присъждане на научната степен „доктор на филологическите науки“ и 17 за присъждане на научната и образователна степен „доктор“, сред които две са посветени на българския език в тео-

Момент от тържествената церемония по удостояването на проф. Борис Норман с почетното звание „доктор хонорис кауза“ на Пловдивския университет

ретичен и съпоставителен план, като една от тях (съпоставка на анафоричната функция на местоименията в българския и руския текст) е на доц. д-р Юлиана Чакрова от Филологическия факултет на Пловдивския университет.

Ето как самият проф. Норман определя накратко сферата на научните си интереси: руски, български, полски и другите славянски езици; теория на езика; социо- и психолингвистика; популяризация на лингвистичните знания.

Проф. Б. Ю. Норман е автор на повече от 400 научни изследвания, сред които над 20 монографии. На българския език са посветени следните заглавия: *Переходность, залог, возвратность (на материале болгарского и других славянских языков)*. Минск, 1972; *Болгарский язык. Учебное пособие для филологических факультетов государственных университетов*. Минск: БГУ, 1980; *Болгарский язык в лингвострановедческом аспекте. Курс лекций*. Минск: БГУ, 2005. Други монографии са в областта на общото езикознание, русистиката, славистиката. Той е специалист с изключително широк профил и е автор на задълбочени изследвания в сферата на теоретичната лингвистика, психолингвистиката, социолингвистиката, прагматиката, когнитивната лингвистика: *Основы языкознания*. Минск, 1996; *Теория языка. Вводный курс*. Москва, 2004; 2-е изд. – 2008; 3-е изд. – 2009; *Синтаксис речевой деятельности*. Минск, 1978; *Грамматика говорящего*. Санкт Петербург, 1994; 2-е изд. – Москва, 2011; *Лингвистическая прагматика (на материале русского и других славянских языков)*. Курс лекций. Минск, 2009; *Основы психолингвистики. Курс лекций*. Минск, 2011; *Когнитивный син-*

таксис русского языка. Москва, 2013, и др.; редица издания на немски (в съавторство). Редица книги на Борис Юстинович се фокусират върху очакваното и неочакваното функциониране на езика и езиковата игра, издавайки тънкия му усет на наблюдател и финото му чувство за хумор, стимулирайки вдъхновяващи интелектуални главоблъсканици: *Лингвистика каждого дня*. Минск, 1991; 2-е изд. – Москва, 2004; *Игра на гранях языка*. Москва, 2006; *Лингвистические задачи*. М., 2006; 2-е изд. – 2008; 3-е изд. – 2009; *Русский язык в задачах и ответах*. Минск, 2009; *Новые интересные задачи по русскому языку*. Минск, 2014.

Дълъг е списъкът с получените от проф. Б. Ю. Норман награди и грантове:

- диплом на Всесъюзния конкурс за най-добро произведение от научнопопулярната литература (1991 г.);
- заслужил работник на Република Беларус в сферата на образованието (2001 г.);
- отличник в сферата на образованието на Република Беларус (2005 г.);
- почетен гост-професор на Карловия университет в Прага (2015 г.);
- грант от фонда „Open Society“ в Беларус (1996 г.);
- грант от Американския съвет на научните общности (ACLS – American Council of Learned Societies) (2002 г.);
- грант от Беларуския фонд за фундаментални изследвания (2007 г.);
- премия на името на Владимир Пичета в областта на социалните и хуманитарните науки (2010 г.).

Проф. Норман е един от основателите и член на Международната асоциация на хуманитаристите. Член е на Международната

комисия по граматичния строй на славянските езици към Международния славистичен комитет. Председател е на специализирания научен съвет на БДУ за присъждане на научни степени по направленията „Теория на езика“ и „Славянски езици“. Член е също така на редколегиите на редица научни списания в Русия, Унгария, Полша и България. От създаването на списание „Славянски диалози“ на Филологическия факултет на Пловдивския университет проф. Норман става член на международния редакционен екип, като също така е публикувал свои изследвания в изданието.

Б. Ю. Норман има многобройни участия в национални и международни научноизследователски проекти и е бил ръководител на 5 от тях, а като резултат са издадени колективни монографии. Те обхващат широк спектър от актуални проблеми – от функционирането на езика в различни социални и културни условия и организацията на текста през езиковата идентичност до описанието на славянските езици с помощта на модерната днес когнитивна оптика.

Борис Юстинович е любим и уважаван от своите студенти и колеги лектор. Като дългогодишен ръководител на Катедрата по теоретично и славянско езикознание на Беларуския държавен университет има безспорен принос за развитието на беларуската българистика, подготовката на специалисти в областта на българския език, обмена на преподаватели и студенти. В периода 1980 – 1990 г. е един от организаторите на ежегодните българско-беларуски симпозиуми.

Ще споменем тук и едно друго поле на реализация на проф. Норман – работата му с обществеността, като специално внимание се отделя на учениците и учителите. Редовно изнася беседи на научнопопулярни теми.

Да слушаш лекциите на Борис Юстинович, е неоспорима ценност; да се докоснеш до дълбоките прозрения в научните му изследвания, е вълнуващо предизвикателство, трупане на интелектуално богатство и отключване на нови посоки за размисъл; да си негов ученик, е привилегия; да общуваш с него, е незабравимо удоволствие за духа и интелекта.

Съветската и постсъветската българистика – търсения и резултати

Академично слово на проф. д.ф.н. Борис Норман

Уважаеми господин Ректор!
Уважаеми господин Декан!
Уважаеми колеги!

Изважайки своята сърдечна благодарност за присъдената ми висока научна награда, бих искал да свържа това събитие с научната школа, в рамките на която съм израснал. Искам да кажа няколко думи за развитието на българската филология в Съветския съюз, а и в някои от държавите, които се образуваха след разпадането му.

След Втората световна война в Съветския съюз се очертават две главни славистични школи: едната в Москва, другата в Ленинград (сега Санкт Петербург). И в двете има изтъкнати специалисти по български език, покрай които са израствали и са се формирали по-млади научни кадри.

В Москва това е преди всичко Самуил Бернщайн, прочутият учен, който работи главно в областта на съпоставителната славянска морфология, но е и прекарал познание на българската фонология, включително историческата и диалектната. Бернщайн пише един от първите учебници по български език за руски студенти, той е един от съставителите на Атласа на българските говори в СССР и на Българския диалектен атлас, а също така на Общославянския лингвистичен атлас и т.н. В Института по славянознание и балканистика към Академията на науките доскоро работеше Евгения Дьомина, авторка на многобройни публикации за историята на българския книжовен език, за дамаскините, както и на изследвания по редица частни проблеми, като миналите времена на българския глагол, преизказното наклонение, модалните категории и т.н. В същия институт работеше Григорий Венедиктов, известен специалист по история на българския книжовен език. Марина Рожновска и Елена Чешко се занимаваха с проблеми на българската граматика (при това Чешко е известна със своите уникални възгледи върху категорията падеж). Също така с Московската школа са свърза-

Проф. д.ф.н. Борис Норман

ни имената на Никита Толстой – диалектолог и етнолингвист, Евгений Верешчагин (неговият научен обект е дейността на Кирил и Методий), Татьяна Молошная (съпоставителна граматика), Надежда Котова (преподавателка по български език в Московския университет и съавторка на Мирослав Янакиев) и др.

В Ленинград главата на българистичната школа несъмнено е Юрий Маслов. Първоначално германист, в края на Втората световна война той попада в България, интересува се от българския език и се специализира по-нататък в тази област. Неговият „Очерк болгарской грамматики“ (1956), преработен по-късно в „Грамматика болгарского языка“ (1981) е ненадминат до ден днешен образец на теоретична граматика на българския език. И мога да се гордея с това, че първите си стъпки като българист съм направил под ръководството на Юрий Сергеевич и до днес пазя в библиотеката си неговите книги с автограф. Публикациите на Маслов за българския вид го правят един от основателите на специална научна дисциплина – аспектология. Освен Маслов в Ленинградския университет по различно време работиха и възпитаваха нови поколения българисти Елена Захаревич, Галина Крилова, Зоя Шанова, Елена Иванова, авторът на учебника по българска литература Всеволод Андреев. В тази област имат приноси и слави-

сти с по-широк профил: авторът на функционалната граматика Александър Бондарко, фразеологът Валерий Мокиенко и др. Това са моите учители и колеги, на които днес също така бих искал да изразя своята сърдечна благодарност.

Поради мащаба на Съветския съюз няма нищо удивително в това, че съветската българистика в много отношения е допълвала и развивала идеите на българските учени, а доста често е пораждала и нови идеи. Важно е обаче да се подчертае, че между тези два клона на българистиката е съществувала много тясна връзка и сътрудничество. Дори в рамките на социалистическия свят съществуваше възможност за различни видове научни срещи и контакти. Имах щастието да слушам лекциите и различни доклади на Иван Леков, Владимир Георгиев, Петър Пашов, Мирослав Янакиев, гостувах на Любомир Андрейчин, поддържах много тесни дългогодишни връзки със Светомир Иванчев и Дина Станишева... Ще си позволя да изкажа мисълта, че сегашното състояние на българското езикознание е резултат на съвместните усилия на българските и чуждестранните учени. И макар сега да не обичаме думата „глобализация“, сътрудничеството в сферата на науката несъмнено е дало своите позитивни и богати резултати.

Струва си да кажа няколко думи и за българистиката в Беларус. В Минск, в Беларуския държавен университет, в който имам честта да работя вече почти половин век, още от 60-те години се води курс по български език за студентите, следващи руска или беларуска филология. Дълго време обаче курсът е бил доста кратък и е преследвал по-скоро общообразователни и съпоставителни цели. Едва с откриването през 1966 година на Катедрата по общо и славянско езикознание (начело с проф. Адам Супрун) тези часове придобиват по-систематичен характер, а от 1994 година българската филология влиза при нас в списъка на

основните специалности (като се обявява на всеки четири години). Досега вече сме имали четири випуска българисти, поредният се очаква през 2016 година. Трябва да добавя, че в продължение на дълги години тази инициатива активно се поддържа от българската страна: в Минск работеха като лектори по български език такива изтъкнати специалисти, като професор Блажо Блажев, професор Русин Русинов, професор (тогава още доцент) Цветан Йотов, което допринасяше за размяна на научни идеи и за академичното сътрудничество. За същата цел служеха и научните срещи (симпозиуми) на беларуските и българските езиковеди, които редовно се провеждаха от 1976 до 1987 г.: едната година в България, на следващата – в Съветския съюз. От пловдивските колеги активно участие в тези симпозиуми вземаше професор Иван Куцаров.

Освен Адам Супрун, който в течение на 30 години бе организатор на беларуската славистика, в областта на българския език при нас работиха също така Виктор Мартинов (етногенеза и етимология), Муминат Муталимова (старобългарски език), Владимир Карпов (лексикална съчетаемост и семантика). И сега в Минск продължава да работи Геннадий Цихун (също така възпитаник на Юрий Маслов; той се занимава със синтаксис и типология на балканските езици), а има и по-млада генерация беларуски българисти, които имат възможност да се проявят в бъдеще.

Това не може да не ни радва. Въпреки доста сложната политическа и икономическа ситуация в света изследванията на славянските езици продължават, както не спира и обучението по български език. Възприемам днешното тържествено и много приятно за мен събитие в известен смисъл като гаранция за по-нататъшното развитие на нашите научни и човешки връзки. И своя скромнен принос в науката трактувам като част от нашето общо дело.

Юбилей

20 години сърбистика и

В рамките на ежегодната научна конференция „Паисиеви четения“ през 2015 г. бе организирана специална секция по славистика с акцент върху двадесетгодишния юбилей от откриването на профила „Сръбски и хърватски език“ към Катедрата по славистика в Пловдивския университет. Участници в секцията бяха учени от България, Сърбия, Хърватия, Босна и Херцеговина, Чехия и Русия. Даниела Йелич, първият лектор по сръбски език в ПУ, бе любезна да каже няколко думи за читателите на вестника. Към четирима от чуждестранните гости пък се обърнахме с въпроси, свързани с впечатленията им от Пловдивския университет, от Пловдив и от България, както и относно възможностите за сътрудничество. Предлагаме ви кратка бележка за всеки от тях и отговорите на поставените им въпроси:

Владимир Поломац, Филолого-художествен факултет, Университет в Крагуевац, Сърбия – доцент в Катедрата по сръбски език. Научни интереси: в сферата на историята на сръбския език и османистиката.

Ана Васунг, Философски факултет, Университет в Загреб, Хърватия – главен асистент в Катедрата по български език и литература. Научни интереси: българска филология, лингвистика, фразеология, лексикология, южнославянски езици, теория на превода.

Векослава Юрдана, Университет „Юрай Добрила“ в Пула, Хърватия – доцент във Факултета за педагогически и образователни науки. Научни интереси в сферата на литературната теория.

Лидия Баюк, Институт за етнология и фолклористика, Загреб, Хърватия – асистент по етнология и фолклористика, писателка, поетеса, музикант. Научни интереси: етнология, антропология, литература.

– **Били ли сте друг път в Пловдив и с какво Ви впечатли?**

В.П. – Макар че много пъти съм бил в Пловдив, винаги с радост идвам отново не само защото градът е много красив, но и защото в него имам много скъпи колеги и приятели.

А.В. – Да, много пъти. Пловдив е моят втори дом и най-красивият град в България. Последните години се променя и развива и всеки път е все по-красив и богат на културно съдържание.

В.Ю. – Идвам от Хърватия и никога преди това не съм била в България и в Пловдив. Макар че писането и изразяването са моя специалност и призвание, ми е трудно да отговоря на този Ваш въпрос. Пловдив е наистина специален и впечатляващ град. Това, което преживях с идването си в Пловдив, наистина надмина моите очаквания. Тук всичко е очарователно, мистично. Първото ми и доминиращо впечатление е тишината. Тишина и мир, които просъществуват във времето. И не само във времето, но и в пространството – особено пространството на Тракия. Останалите на богати и сложни истории са наистина впечатляващи в Пловдив. Мисля, че са наистина уникални и свидетелстват, че тук е било едно от най-важните исторически световни средища. Има нещо в този край, в долината на река Марица, в този тракийски сив камък. И не е изненадващ фактът, че тази територия завладява мнозина, които са идвали и идват в хода на човешката история. Но това не е пленяване с меч и огън, а с тишина, притихнала красота, особен въздух, себеотрицание, което трайно завладява сърцето и душата на дошлия тук. Така бе завладяна и моята скромна личност.

Л.Б. – Макар че пътувам много благодарение на музиката, досега не бях идвала нито в Пловдив, нито в България. В някои от своите публикувани научни изследвания споменавам отделни български обичаи, например кукери и мартеници, за които научих от литературата. В музикалния ми репертоар е застъпена и българската песен „Седи мома в градина“, която през втората половина на 19. век първи забелязва хърватският етномузиколог Франьо Ксавер Кухач. Пловдив ме очарова. Благодарение на посещението

Даниела Йелич – асистент във Филологическия факултет в Университета в Баня Лука (Босна и Херцеговина) и първи лектор по сръбски език в ПУ „Паисий Хилендарски“:

„За всеки, на когото сръбският е роден език, е голяма чест, че той се изучава в Пловдивския университет. Всеки лектор по чужд език е и посланик на своята страна и култура, затова най-голямото предизвикателство представлява точно това – как най-добре да ги представиш като преподавател на чуждестранни студенти. Същевременно това е един от най-добрите начини да се предадат знания за съответната култура и език, но и да се осъществят по-дълбоки и по-близки отношения между народите.

Като се има предвид големият труд, знанията и любовта, които влагат всички преподаватели от Катедрата по славистика, им пожелавам и занапред да продължават все така отдадено и предано да вършат своята работа и катедрата да се развива във възходяща линия.

За мен, макар и само след три години престой в Пловдивския университет, най-голямото предизвикателство беше да устоя на желанието да остана завинаги в Пловдив.

Някои от гостите заедно с ръководителя на Катедрата по славистика доц. Жоржета Чолакова и студенти слависти

в Археологическия и Етнографския музей, както и на Стария град успях да преживея отблизо и емоционално българската етнография в лоното на разноликата и изключителна българска култура. През последните две години ме интересува и тракийската култура, чиито пловдивски музейни експонати ме оставиха без дъх.

– **Мнението Ви за Паисиевите четения?**

В.П. – Това е моето трето участие на конференцията в Пловдив и съм много доволен, че от година на година тя става все по-добра. Тази година съм особено впечатлен от големия брой качествени доклади, които засягат сръбския и/или хърватския език.

А.В. – Конференцията беше добре организирана и всичко вървеше по план. Домакините бяха любезни и винаги готови да помогнат, харесва ми, че всички участници имаха възможност да се опознаят на коктейла. Темите бяха много интересни и добре разпределени по секции.

В.Ю. – Имам много добри впечатления от научната конференция „Паисиеви четения“ 2015, в която участвах. Цялата конференция беше изключително добре организирана. Във всеки смисъл: научен, научно-преподавателски, технически, човешки.

Л.Б. – Конференцията „Паисиеви четения“ 2015 е професионално, последователно и умело подготвена. Учуди ме големият брой на участниците и обсегът на темите, които обхваща. Организацията ѝ всяка година е голямо начинание и потвърждава уменията на нейния организационен екип. Тъй като комуникирах най-много със славистката Евелина Грозданова, отправям лични благодарности към нея за изключителната любезност, прецизност и загриженост. Както и към целия екип, с чиито членове не се запознах, но съм сигурна, че само организиран и опитен екип може да реализира тази визионерска идея.

– **Кой от докладите предизвика най-голям интерес за Вас?**

В.П. – Не бих могъл специално да изтъкна нито един доклад. Изключително ми бяха интересни всички доклади от секцията, посветена на двадесетгодишнината от изучаването на сръбски и/или хърватски език, тъй като и аз се занимавам с тази проблематика.

А.В. – Отличен беше докладът на проф. Светлозар Йгов, както и на младите колеги Якуб Микулеци и Златка Дюлгерова. Радвам се, че има млади колеги, които се занимават с хърватска и сръбска литература. Много добро беше представянето и на Людмила Миндова.

В.Ю. – Бих казала, че всички доклади, които чух, ми бяха изключително интересни, особено тези, които бяха от моята област –

хърватистика в Пловдивския университет

литературата. Преди всичко изтъквам пленарния доклад на проф. Светозар Игов за славистиката като компаративистика.

Л.Б. – Беше ми интересно да чуя доклада на Марияна Бийелич и Паола Чачич „Estetski i ideološki aspekti lika vile u pripovijetkama Elina Pelina“ („Естетически и идеологически аспекти на образа на вилата в разказите на Елин Пелин“). Радвам се, че моят доклад „Nemušti jezik u hrvatskoj usmenoj književnosti“ („Немият език в хърватската устна литература“) предизвика интереса на слушателите.

– Какво мислите за двустранните отношения между България и Вашата страна?

В.П. – Отношенията между България и Сърбия, що се отнася до обикновените хора, са добри благодарение на приликите в езика, на сходния исторически опит от близкото минало, както и подобния менталитет. Отношенията биха могли да се подобрят на политическо, икономическо и особено на ниво на културен и образователен обмен.

А.В. – За съжаление, Хърватия и България не си сътрудничат много. Но мисля, че нещата се променят. Все повече хървати пътуват в България и се интересуват от нея, а и българският език стана интересен за хърватските езиковеди. Трябва да се работи върху двустранните преводи и за представянето на хърватския език в българските университети, защото често срещам твърдения за съществуването на сръбско-хърватски език (в български научни списания и на лекции в университета).

В.Ю. – Със сигурност богатите двустранни хърватско-български и българо-хърватски отношения могат и трябва да продължават да се развиват. В Риека, в центъра на хърватското Приморие, се намира библиотека и сбирка, посветени на Мажуранич – Бърлич – Ружич, в която се съхранява и архивният материал „Дипломатическо наследство Несторов“, който специално проучвах за участието си в Пловдив. Това е обширен материал, който по изключително богат съдържателен начин свидетелства за двустранните отношения между България и Хърватия; възнамерявам да продължа с това изследване.

Говорих за всичко това след връщането си от Пловдив в специална емисия на радио „Истра“ в Хърватия. Установих контакт и с хърватско-българската общност в Риека, чиито членове ме поканиха да изнася лекция в Риека. Освен това особено ме радва сътрудничеството с академик Йосип Братулич, който е председател на Дружеството за хърватско-българско приятелство, както и с Ксения Банович, която се занимава с художествен превод и е съавтор на изложба, която бе открита в Националната и Университетската библиотека в Загреб точно по време на моето идване

в Пловдив. Изложбата се нарича „Свещеният език на моите деди: хърватско-български сравнения“, а сега се развива и във виртуална изложба, за която съм поканена да съдействам с резултатите от моето проучване. Също така за пролетния брой на списание „Сушачке ревије“ – което излиза в Риека, ще публикувам есе за моята работа и престой във вашия прекрасен Пловдив.

Л.Б. – Отношенията между държавите, както и между отделните личности винаги могат да бъдат по-добри. България и Хърватия дори не са отдалечени географски толкова, колкото изглежда, но им липсва пряк физически достъп и връзка. Сътрудничеството на културно и научноизследователско ниво със сигурност би дало интересни и мащабни резултати и би облагородило и нашия живот, и живота на тези, които идват след нас.

Бихте ли препоръчали Пловдив на Вашите студенти? Защо?

В.П. – Препоръчвам Пловдив на студентите си, защото е красив и динамичен град и Пловдивският университет предлага много качества и добре организирани програми.

А.В. – Пловдив е красив и сигурен град, нито прекалено голям, нито прекалено малък, има интересна история и култура, в същото време е много модерен и съвременен. За хърватите Пловдив е достъпен и студентите без проблем могат да се наслаждават на всички забележителности, които той предлага.

В.Ю. – Със сигурност, дори бих казала, че е важно това сътрудничество да продължи, както и размяната на взаимни научни посещения с цел научно изследване и усъвършенстване. Но и с обмен на студенти, за което съм сигурна, че те имат желание. След връщането ми в Хърватия представих пред студентите си доклада, който подготвих за Пловдив. Искаха подробно да им представя целия материал и да им разкажа за своите впечатления от Пловдив и България. Тяхната реакция на въпроса дали биха искали да отидат в Пловдив като студенти, беше въодушевление и заинтересованост. Наистина много обичам работата си със студентите и мисля, че в тях е нашето бъдеще и нашата главна и крайна цел, смисълът на нашата работа, всичко това да се запази и развива и напред... в бъдеще.

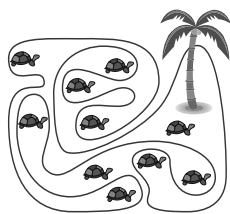
Л.Б. – Непременно. Макар че все още не преподавам на студенти, защото се занимавам с научноизследователска дейност, моите неформални контакти със студентите са най-преки и най-запомнящи се на етнографските практически проучвания, за които студентите съдействат.

Интервютата подготвиха: Златка Дюлгерова, докторантка, и Даниела Герджикова, студентка от II курс, спец. „Славистика“, профил „Сръбски и Хърватски език“

ЗАДАЧИ. ГЛАВОБЪЛЪСКАНИЦИ

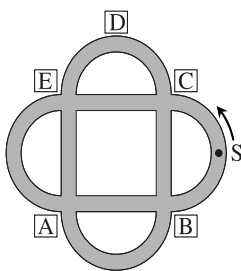
1. На картинката е показан остров с доста извита форма, на който си почиват костенурки. Някои от тях са в морето. Колко са костенурките на острова?

а) 5, б) 6, в) 7, г) 8, д) 9.

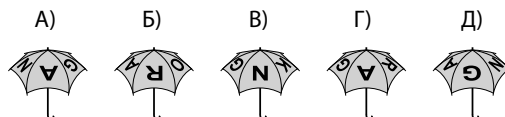

2. Стоян се движи в парка с велосипед, като тръгва от т. S в посоченото направление. На първото кръстовище завива надясно, на следващото наляво и т.н. ги редува. До коя буква няма да стигне той?

а) А, б) В, в) С, г) D, д) E.

3. На английски език кенгуру се пише KANGAROO. Ето един английски чадър. Кой от показаните по-долу е същият?

Отговори на задачите от миналия брой

1. Средната заплата на мъжете е с 25% по-висока от тази на жените. Отг. в).
2. Проучване на общественото мнение във Франция: неучаствалите са 275 000. Отг. д).

Подготвил: доц. д-р Георги КОСТАДИНОВ

ЗАКОНИ НА ВСЕКИДНЕВИЕТО

Законът за грешките:

При всяка последователност на изчисленията грешките ще се появяват в този край, който е противоположен на началото на проверката.

Закон на Мърфи за научното изследване:

В защита на твоята теория винаги могат да се проведат достатъчно количество изследвания.

Теория на Едингтън:

Числото на хипотезите, обясняващи дадено явление, винаги е обратнопропорционално на обема от знания за него.

Закон на Холт:

Всяка работа е лека за човека, който не е длъжен да я върши.

Ян Хус – през 1415 г. и 600 години по-късно

Доц. д-р Жоржета ЧОЛАКОВА

6 юли 1415 г. е денят, в който, осъден от Католическата църква на събора в Констанца, Ян Хус изгаря на кладата. Само няколко години след неговата смърт – през 1419 г., избухват хуситските войни. Кладата в Констанца ражда огъня на свободата, в чиито пламъци ще изгорят хиляди безименни хора, повярвали в неговите думи и в своето право да бъдат свободни. Така с името на Ян Хус се свързва цяла една епоха на мъченици – войни, загинали, за да защитят неговите идеи, или изгнаници, принудени да търсят убежище някъде по света, но жертвоготовно заявили своята непокорност пред църковните догми и антисоциалната политика на властта.

Същинското начало на неговата биография е свързано с Карловия университет в Прага, където следва теология и т. нар. „свободни изкуства“ и става бакалавър по теология и магистър по свободни изкуства във Факултета по свободни изкуства – днес Философски факултет. С ръкополагането му за свещеник през 1400 г. започва и неговата активна проповедническа дейност – най-напред в църквата „Св. Михаил“, а от 1402 г. – във Витлеемския параклис в Прага, който е събрал 3000 слушатели. Пламенната вяра в Бога и неговия Син, разобличителната критика на Църквата като институция, която в ламтежа си за материално благополучие накарнява Христовите завети, както и въздействащата сила на ораторското му изкуство отекват в изгладнените за истина души. По онова време Хус има и един изключително важен съмиш-

леник – чешкият крал Вацлав IV, който също се възпротивява срещу вмешателствата на Църквата в светската власт и подобно на своя баща – Карл IV, император на Свещената римска империя, подкрепя усилията на проповедниците да изискват нравствена чистота от всеки, особено от свещенослужителите. При тези обстоятелства е обяснимо защо Ян Хус – въпреки своята реторическа битка с католическата църква и папата – е избран през 1401 – 1402 г. за декан на най-големия факултет в Карловия университет – Факултета за свободни изкуства, а през 1409 – 1410 г. – за ректор на университета. От този период има два важни текста на Хус, единият от които е административен, а с другия осъществява демократичната реформа на чешкия правопис, като въвежда диакритичните знаци. Първият е т. нар. **Кутнохорски декрет**, който дава равни права на чешките и немските преподаватели и с това предизвиква бунта на немските преподаватели, голяма част от които в знак на протест напускат Карловия университет, а вторият – **De orthographia**

Bohemica, опростява правописа, за да улесни ограмотяването на народа. И това са първите същински прояви на едно ново, ренесансово съзнание, което вярва в силата на човешкия разум и способността му сам да стигне чрез библейския текст до истинното Божие слово, съдържащо се в Христовите послания.

От 1410 г. започва да се надига срещу Хус съпротивата на църковната власт и папата издава була, с която му се забранява да разпространява своите идеи. Хус отказва да се подчини, като разчита на чешкия крал, но през 1412 г. Вацлав IV оттегля своята подкрепа. Над Ян Хус е обявен интердикт и той напуска Прага, за да се отдаде на своята мисия – да проповядва сред народа. От този изгнанически период са най-важните негови трактати, писани както на чешки, така и на латински – *За търговията с индулгенции*, *Изложение на правата вяра*, *десетте Божии заповеди* и *Отче наш*, *Постилла*, *За църквата* и др., в които обявява, че истинската вяра е тази, която служи на Христос, а не на Църквата.

Макар тези критики да са

звучали и в проповедите и трактатите на неговите предходници – Матей от Янов, Ян Милич, Томаш Шитни, на английския реформатор Джон Уиклиф, Ян Хус създава едно цялостно учение, което ще намери своите последователи не само в чешките земи. Хус е първият европейски идеолог на Реформацията – в зората на новата ренесансова епоха той не само разобличава църковната институция като възплъщение на Антихриста, но и изрича важните за новата ренесансова личност ценности, утвърждаващи правото на всеки един да създава своята морална отговорност пред света.

Въпреки издадената була, която гарантира правото му да изложи своите възгледи на събора в Констанца, той е заловен и осъден като еретик. В заговора срещу него участват папа Мартин V (тогава кардинал, но на този събор е избран за папа) и Зигмунд Люксембургски – император на Свещената римска империя и чешки крал. Пепелта на Хус е разпиляна в река Рейн, за да се предотврати превръщането на гроба му в култово място за неговите последователи.

Пламъците на кладата и разпиляната пепел раждат образа на светеца мъченик, който вярва в нетленността на думите, когато са отправени към Бога в името на човека.

Легендата казва, че последните си думи Хус изрича, когато вижда как една бабичка слага съчки в кладата, на която е горял: „O, sancta simplicitas!“ – думи, които и днес звучат като присъда над чинопоклонния слуга на властта.

IN MEMORIAM

Проф. д.т.н. инж. Румен Иванов Димитров
(14.04.1936 – 13.11.2015)

Румен Димитров е роден в София. Завършва Химико-технологичния институт (сега ХТМУ) в София през 1959 г. Работи в завод като старши технолог, а след това като главен асистент в катедра „Металургия на цветните метали“ към ХТМУ – София. През 1969 г. защитава кандидатска дисертация (д-р) като задочен аспирант в Московския институт за стомани и сплави. От 1970 г. работи като доцент в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, а от 1988 г. е професор и ръководител на катедра „Неорганична химична технология“. През 1986 г. защитава докторска дисертация (д.т.н.) в ХТМУ – София. От 1997 до 2001 г. е ръководител на катедра „Основи на химичната технология“ към ХТМУ. От 2001 до 2007 г. е главен редактор на списание „Journal of the University of Chemical Technology and Metallurgy“. От 2007 г. е почетен редактор на списанието.

Под негово ръководство са защитени 5 кандидатски (докторски) дисертации и около 100 дипломни работи. Има 130 публикации в различни международни, чуждестранни и български списания и сборници, част от които са цитирани (над 200 цитата). Изна-

ся е доклади на повече от 50 научни конгреси, симпозиуми и конференции в чужбина. Бил е член на редица научни съвети, научни комисии и редакционни колегии у нас и в чужбина, както и дългогодишен председател на Съюза на учените в България – клон Пловдив.

Професор Димитров има 10 авторски свидетелства и е ръководил над 30 договора с промишлеността, като резултатите на част от тях са внедрени в български заводи с реализиран икономически ефект. Автор е на учебника *Неорганична химична технология* (претърпял досега 6 издания), учебника *Основи на химичните технологии* и е съавтор на съответното ръководство. Р. Димитров е съавтор на три издания на *Ръководство по неорганична химична технология*, предназначено за студентите от ПУ „Паисий Хилендарски“. Съавтор е и на такова ръководство за Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“. През 2011 г. е удостоен с почетния знак на ХТМУ – София.

Поклон пред светлата му памет!

Химически факултет

Навършиха се десет години от създаването на Студентския съвет към ПУ „Паисий Хилендарски“

Студентският съвет на Пловдивския университет отпразнува на 13.11.2015 г. в ресторант „Кадифе“ десетгодишнината от създаването на организацията. Празникът бе уважен от голяма част от настоящите му членове, както и от редица вече бивши участници в идеята „Студентски съвет“. Сред официалните гости бяха членове на Националното представителство на студентските съвети и на студентските съвети към Националната музикална академия, Висшето транспортно училище, Аграрния университет – Пловдив, Университета за хранителни технологии, Академията за музикално, танцово и изобразително изкуство и др.

Организаторите бяха осигурили всичко необходимо за приятното прекарване на гостите –

Настоящи и бивши членове на Студентския съвет отпразнуваха десетгодишнината на организацията

торта, кетъринг и редица други изненади. Както повелява традицията за един истински рожден ден, имаше и подаръци – всеки един от гостите получи снимка за спомен, представяща част от историята на организацията през изминалите години. В обръще-

нието си към гостите председателят г-н Светослав Енчев акцентира на следното:

„За този кратък период от едва 10 години сме постигнали много за благото на студентите. Всички ние сме съумявали да се поучим от опита на пре-

дишните, както и да запазим и доразвием традициите. Това ни позволява да надграждаме и да поставяме Студентския съвет на едно по-високо ниво с всяка изминала година...“

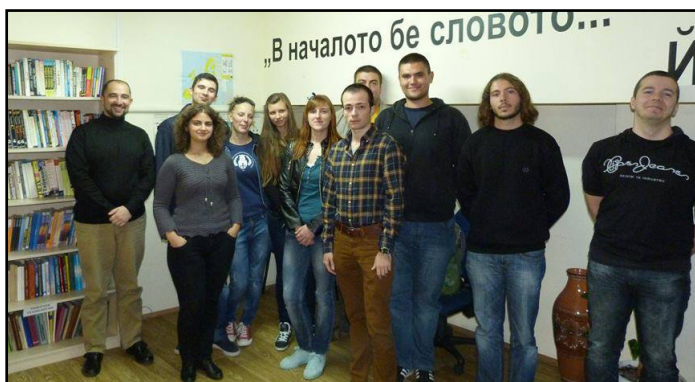
В същия съзидателен, но и малко носталгичен тон бяха и поздравленията на някои от бившите председатели – Анелия Дакова, Самуил Цветков и Йордан Иванов.

От името на редакционната колегия главният редактор на вестник „Пловдивски университет“ Тильо Тилев връчи на Студентския съвет почетна грамота за принос в развитието на Университета, както и бутилка десетгодишно вино от специалния резерв на редакцията с пожеланието и в бъдеще да взема трезви и мъдри решения.

„Пловдивски университет“

Младите почитатели на Клио се събраха за единадесети път в Пловдивския университет

„Със сигурност ще се върнем, за да участваме отново!“ – бяха единодушни участниците от университетите – гости на проведените за единадесети път Национални студентски научни четения, преминали под надслова „Европейското културно-историческо наследство“. Ежегодната конференция, организирана от Студентския историко-археологически клуб „Проф. Велизар Велков“, се проведе на 17 и 18 октомври 2015 г. в Университетската библиотека и премина при голям интерес от останалите университети в страната. И този път имаше международно участие – двама докторанти от Чехия и Украйна, а общият брой на включените в програмата студенти и докторанти надхвърли числото 30. Софийският университет имаше петима представители, Югозападният университет – трима, а Националната художествена академия пък беше представена от двама магистри. Като домакини, разбира се, мнозинство бяха студентите и докторантите от Пловдивския

Участници в конференцията заедно с доц. д-р Симеон Кацаров и ас. д-р Станислав Боянов

университет. Всеки един от участниците получи за спомен химикалка с папка и тениска на СИАК, осигурени с подкрепата на Студентския съвет, както и комплект сборници, предоставени от катедра „История и археология“. След края на първия ден от четенията за участниците беше осигурена и официална вечеря.

Конференцията беше открита с приветствени слова на декана на Философско-историческия факултет доц. д-р Красимира Кръстановна, ръководителя на

катедра „История и археология“ доц. д-р Иван Джамбов, както и на доц. д-р Георги Митрев. Гост бе и физикът проф. д.ф.н. Никола Балабанов, ректор на Пловдивския университет през периода 1989 – 1993 г., който също поздрави аудиторията. През двата дълги дни неотлъчно до участниците бяха доц. д-р Симеон Кацаров и ас. д-р Станислав Боянов, научен ръководител на СИАК. На всички вас, скъпи преподаватели, благодарим, благодарим, благодарим!

Членовете на СИАК „Проф.

Велизар Велков“ получиха много ласкави отзиви от участниците и гостите за добрата организация. Това стана възможно с помощта и съдействието на Студентския съвет, главен спонсор на събитието, за което сме изключително признателни. Изразяваме благодарност към нашите партньори и домакини от Университетската библиотека, както и към катедра „История и археология“ за безрезервната подкрепа.

Отчитайки всички гореспоменати факти, можем да заключим, че това беше едно много успешно и полезно събитие. Нашата работа обаче продължава, защото в близките няколко месеца СИАК „Проф. Велизар Велков“ ще подготви и издаде сборника с докладите от последните две конференции.

Ако искате да научите повече за нас и за нашата дейност, можеше да ни откриете всяка сряда от 18 ч. в 4. аудитория, където по традиция провеждаме сбирките си.

Кристиян Лъсков,
председател на

СИАК „Проф. Велизар Велков“

Проф. Никола Балабанов получи почетното звание „Следовник на народните будители“

По дългогодишна традиция в навечерието на Деня на народните будители някой заслужил пловдивчанин получава почетното звание „Следовник на народните будители“ за принос в областта на науката, културата или изкуството. През тази година церемонията се проведе на 30 октомври в Народната библиотека „Иван Вазов“, а организатори бяха още Сдружение „Мемориал на духовността“, Дружеството на пловдивските писатели, Общинският комитет „Васил Левски“ и Общинският читалищен съвет. С престижната награда бяха удостоени физикът проф. д.ф.н. Никола Балабанов, художникът Матей Матеев и скулпторът Цветко Сиромашки.

Проф. Никола Балабанов беше представен пред аудиторията от доц. д-р Владимир Янев (текста публикуваме отделно).

През годините носители на престижната титла са били личности като проф. Радка Колева, журналистите Георги Райчевски, Евгений Тодоров, музикантите проф. Асен Диамандиев, Анастас Маринкев, просветните дейци проф. Огнян Сапарев, Кирчо Атанасов, бизнесменът Любозар Фратев, театроведът Пенка Калинкова, директорът на Регионалния исторически музей в Пловдив Стефан Шивачев, издателите Божана Апостолова и Стойко Вартоломеев.

„Пловдивски университет“

Слово за професора следовник

Тази вечер званието „Следовник на народните будители“, присъждано от Сдружение „Мемориал на духовността“, за първи път се присъжда на физик, който е следовник на първия наш физик. Ако обая, че този първи физик е Найдено Геров, надали ще има много изненадани – в своята последна книга „Явлението Найдено Геров“ професор Никола Балабанов убедително доказва първенството на съдбовно свързания с Пловдив копривщенец и в областта на физиката – той е автор на първия български учебник по физика. В същата тази книга носителът на званието за 2015 година говори и за пловдивското духовно трихълмие, представено от Найдено Геров, Йоаким Груев и Христо Г. Данов. Хубава метафора! И хубава е отстояваната през годините пловдивска традиция за следовници на будителите да се обявяват личности с несъмнен духовен, творчески и граждански авторитет, личности, познати на обществеността.

Проф. Никола Балабанов

За мен няма съмнение, че най-дългогодишният по стаж преподавател в историята на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, ядреният физик, автор на 12 учебника и вече надхвърлилите тази дълга книга с научна и общокултурна тематика, е достоен сред достойните. И тъй като физиката ми е малко нещо слаба, аз ще се насоча именно към извънфизичните книги на Никола Балабанов. Някои от тях са научнопопуляризаторски, други представят човешките измерения на наши и чуждестранни физици, а също и чувството им за хумор. Трети са свързани с усмихнатата история на университета, с пътищата и спирките, срещите и преживяванията или с парчетата от спомени и частите история (тук визуирам книги с подобни заглавия). Известни са и параболите и балабанизмите на професора, който е активен сътрудник на вестник „Пловдивски университет“, както и неговите „Откровения“.

Характерното като писмоумен изказ при този винаги изпълнен с творческа енергия изследовател и човек е умението му да придаде човешки и естетически израз на своята научна информираност, на историческата си осведоменост, на духовните си и обществените си пристрастия.

Неговата ярка личност се откроява и в научно-преподавателската му дейност, и в поведението и отношението му към постиженията на културата, и в книгите му. Той е способен да зарази със своето лъчисто духовно здраве както студентите и колегите си, така и хората, към общуването с които е винаги отворен. По възпитание и по убеждение Никола Балабанов е обществен човек, даряващ и извисяващ.

Но нека понамаля патоса... Спомням си как преди десетилетия, когато университетският преподавател дойде в гимназията, в която преподавах, моя колежка възкликна: „Какъв приятен, умен, елегантен човек – цял парижанин!“. А друг по-възрастен колега, очевидно отдавна познаващ тогавашния доцент Балабанов, я коригира: „Че той е повече от парижанин – нали е кючукпарижлия!“. Такива работи се случват в Пловдив, където почти всеки познава почти всеки, че и от коя махала е.

А в заключение ще припомня на по-възрастните и ще информирам младите, че навремето в съветската преса имаше доста интересен спор кое е по-важно за модерния човек – физиката или литературата. Тогава поетът Андрей Вознесенски публикува стихотворение, в което възкликна: „Няма физици, няма лирици! Има лилипутисти или поети!“. Тази вечер званието „Следовник на народните будители“ се връчва на физик и поет, който създава свои следовници!

Владимир ЯНЕВ

Конкурс за есе дава възможност за прием в специалността „Етнология“ на ПУ

Конкурс за есе на тема „Опознай миналото, за да разбереш настоящето!“ дава възможност на кандидат-студентите да запишат бакалавърската програма „Етнология“ в Пловдивския университет. Организатор на конкурса е катедра „Етнология“ към Философско-историческия факултет на ПУ със съдействието на Регионалния инспекторат по образованието – Пловдив. В съревнованието могат да се включат дванадесетокласници с изявени интереси в областта на краезнанието, литературата, историята, етнографията, туризма и културното наследство.

Материалите се изпращат не по-късно от 31 януари 2016 година на адрес: pu-konkurs@uni-plovdiv.net. Получилите отлични оценки ще имат възможност да запишат бакалавърската програма „Етнология“ във Философско-историческия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ през академичната 2016/2017 година, тъй като конкурсът замества полагаането на кандидатстудентски изпит. За останалите участници са предвидени поощрителни награди.

Повече информация за регламента на конкурса е достъпна на <http://logos.uni-plovdiv.net/en/>.

Денят на народните будители бе отбелязан с научни събития във Филиала на ПУ в Смолян

Доц. д-р Русалена ПЕНДЖЕКОВА-ХРИСТЕВА

На 29 октомври 2015 г. от 11.00 ч. в 17. аудитория на Филиала се проведе 20-ата поредна Студентска сесия за научно и художествено творчество. Мероприятието се осъществява в рамките на спечелен проект ЧФ 33/2015 Студентска сесия за научно и художествено творчество, с ръководител доц. д-р Русалена Пенджекова-Христева. Събитието се провежда ежегодно от 1995 г. досега, като са публикувани общо 12 (дванадесет) тома със студентски разработки.

Участниците в конференцията са от акредитираните професионални направления: 1.2. Педагогика (специалност Начална училищна педагогика с чужд език); 1.3. Педагогика на обучението по... (специалностите Български език и история,

Български език и история с културен мениджмънт, Български език и английски език, История и география и Информационни технологии, математика и образователен мениджмънт); 4.3. Биологически науки (специалностите Екология и опазване на околната среда и Биология, човешко поведение и здраве).

Най-голяма част от разработките според програмата на сесията са от областта на архивистиката и микроисторията. Студентите представиха непознати данни за архивни фондове на представители на лекарския елит, съхранени в Държавния архив – Смолян, с акцент върху лекарите професори и лекарите краеведи. Интерес предизвикваха и темите, посветени на архивните фондове на Петър

Встъпителна лекция на доц. д-р Тодор Радев

Публична лекция по случай избирането му за доцент изнесе д-р Тодор Радев от Катедрата по обща история и археология към Философско-историческия факултет. Лекцията на тема „Политическата система в България (1879–1912)“ бе на 10.11.2015 г. в зала „Компас“.

Доц. Радев, чиито научни интереси са свързани с Българското възраждане, българския национализъм, българския иредентизъм, прикова интереса на аудиторията с неподправено ораторско майсторство и аргументирано излагане на своите тези, като често правеше паралели между онова време и настоящето. Той разгледа особеностите на политическата система в България през този период, който се характеризира със зараждането на партиите и ролята на двамата монарси – княз Александър Батенберг и княз, по-късно цар, Фердинанд, изграждането на политическите лидери и горещите битки между тях, които се водят често и с немного позволени хватки, постоянните опити за влияние от Великите сили, и всичко това – на фона на най-либералната конституция в Европа, която на няколко пъти е суспендирана. (В някои от следващите броеве ще публикуваме встъпителната лекция.)

Доц. Тодор Радев е не само любим преподавател за своите студенти, той е личност с изразена гражданска позиция и никога не се е страхувал да изказва и отстоява своите вярвания – доказателство за това са както научните, така и многобройните публицистични статии в различни издания, включително и на страниците на вестник „Пловдивски университет“. Това мнение беше изказано и от всички, които след лекцията поздравиха доц. Радев.

Честито и нови успехи!

Доц. д-р Тодор Радев

Филиалът на ПУ в Смолян

Пампоров и Светослав Духовников като солидна изворова база за живота и дейността им. Беше представен и доклад за полковник Владимир Серафимов във връзка с отбелязването на 103-годишнината от освобождението на Родопите.

Друга съществена част от изследванията са посветени на интегралната тема за здравето като сложен биосоциален феномен. Участниците оповестиха свои резултати от продължителни проучвания във връзка с храненето сред подрастващите и проблемите на затлъстяването сред младите мъже и жени от Смолянския регион. Интересно е и проучването, свързано с риска от въздействието на високите концентрации на радон в жилищните и обществените сгради.

Особено внимание заслужават и разработките в областта на методиката на обучението по български език и литература. Студентите се спряха на някои възможности за осъществяване на патриотично възпитание на децата чрез художествените текстове, както и върху приложението на интерактивните техники в обучението по български език и развитието на уменията за междуетниково разбиране.

Бе изнесен и доклад, свързан с приложението на математически функции в сферата на икономиката.

По време на сесията бяха представени и художествени творби.

Част от горепосочените разработки са реализирани в рамките на работата по още два проекта, които Филиалът

в Смолян спечели и за които получи целево финансиране от ФНИ на ПУ. Първият проект, на тема *Хетеротопия на здравето при население в репродуктивна възраст*, с ръководител проф. д-р Евгения Иванова, бе класиран в конкурсната сесия *Научни изследвания и обединява преподаватели от Филиала и ПУ, работещи в различни научни области*. Основната му цел е чрез използването на комплексен интердисциплинарен подход, включващ съвременни качествени диагностични технологии и иновативен инструментариум, да се проучат и характеризират в различни измерения значими за обществото ни явления и проблеми, свързани с физическото, психичното и духовното здраве на населението в репродуктивна възраст.

Вторият проект, на тема *Интерактивност и интеркомпрехензия* – нови алтернативи на обучението по български език в съвременния мултикултурен контекст*, с ръководител доц. д-р Ваня Кръстановна, получи финансиране в раздела *Студентски проекти*.

В същия ден от 17.00 часа в Заседателната зала беше представен сборникът *Българският език и съвременното езиково обучение*, посветен на 65-годишнината на доц. д-р Мария Петрова, която е дългогодишен преподавател във Филиала.

Изброените инициативи са поредно доказателство за дълголетните традиции на Филиала в Смолян като водеща образователна, научна и духовна институция в Средните Родопи.

* Взаимно разбиране, при което всеки събеседник говори на своя език, но разбира и езика на другия.

Химиците в ПУ отбелязаха 120-годишнината

На 4 ноември 2015 година в 11. аудитория на Пловдивския университет беше отбелязана 120-годишнината от рождението на световноизвестния български учен в областта на органичната химия акад. Димитър Иванов (1894 – 1975). Честването беше организирано от Химическия факултет на Пловдивския университет и Съюза на химиците – клон Пловдив.

Доклад за житейския и научния път на акад. Димитър Иванов изнесе проф. д.х.н. Владимир Димитров от Института по органична химия при БАН – София. Спомени за акад. Димитър Иванов споделиха проф. д.х.н. Георги Папанов – председател на Съюза на химиците –

клон Пловдив, и проф. Христо Крачанов.

Проф. Владимир Димитров обясни, че данните в лекцията са взети основно от статията на проф. д.х.н. Христо Иванов „Академик Димитър Иванов – жизнен път и научно дело“, писана по случай стогодишнината от рождението на учения и публикувана в *Chemistry: Bulgarian Journal of Science Education*, 21(2), 242 – 281 (2012). Предлагаме ви увода и първата част от текста на проф. Хр. Иванов, който е един от учениците и най-близките сътрудници на бележития химик, когото по-късно наследява като ръководител на Катедрата по органична химия в Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Академик Димитър Иванов – жизнен път и научно дело

Проф. д.х.н. Христо ИВАНОВ

Академик Димитър Иванов е едно от най-големите имена в историята на българската химия. Със своята многогодишна научна и преподавателска дейност той оставя дълбока следа в развитието на органичната химия в нашата страна.

Неговите изследвания върху органомагнезиевите съединения, най-забележителното постижение на които е откриването на „реактивите на Иванов“ и „реакцията на Иванов“ – ценни инструменти на органичния синтез, му спечелват широка международна известност и признание. У нас и зад граница високо се ценят също успехите му по установяване на структурата на съединенията от групата на дипнопинакона, както и трудовете му върху розовото масло и други български етерични масла.

Под ръководството на Д. Иванов при Катедрата по органична химия в Софийския университет и в Института по органична химия на Българската академия на науките се формират няколко поколения млади научни работници. Мнозина от тях по-късно стават видни представители на българската химична наука.

Повод за написването на тази статия е стогодишнината от рождението на акад. Иванов. При съставянето ѝ съм ползвал предимно неговите автобиографични „Спомени“. С други материали, освен научните му публикации и словото, което е произнесъл при честване на стогодишнината от рождението на В. Гриняр, не разполагам. Личният му архив в Катедрата по органична химия бе напълно унищожен при пожара, сполетял Химическия факултет на Софийския университет през

1982 година.

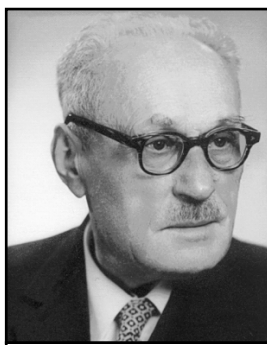
Досега научното творчество на акад. Иванов е разглеждано обикновено чрез групиране на трудовете му по основни направления. В книгата те се представят хронологично, според времето на създаването

им. Предпочетох този подход, защото той позволява да бъдат проследени последователно по време зараждането и развитието на идеите и научните интереси на учения, да се получи по-точна представа за творческия му път.

Ценна помощ по уточняването на някои данни в биографията на акад. Иванов ми оказва неговият син, ст. н. с. I ст., д.м.н. Емил Иванов, за което сърдечно му благодаря. Благодаря му също за предоставените ми снимки и отпечатъци от научните публикации на баща му.

ЖИЗЕН ПЪТ

Димитър Иванов Попов е роден на 13/26 октомври 1894 г. в село Макоцево, Софийско. Той е първото дете на поп Иван Стоянов и Мария Ив. Цонейска, които са имали още двама сина и една дъщеря. Бащата, произхождащ от бедно селско семейство, имал начално образование – завършил бил четвърто отделение. Първоначално той работи като разсилен в селската община. След няколкогодишна самостоятелна подготовка обаче полага изисквания изпит и става секретар-бирник. Тъй като притежава хубав глас, той пее в празнични дни в селската черква, а след отбиване на военната си служба се подготвя –

Акад. Димитър Иванов

пак сам – за свещеник.

Дядото по баща на Д. Иванов бил неук, но се отличавал с много добра памет. Той често подпомагал съселяните си при установяването на факти и събития в живота на селото, за което получил прозвището „дядо Стоян

Календара“.

Голяма роля в живота на Д. Иванов има неговият чичо, Станчо Стоянов, учител в селското основно училище. Той го насърчава да продължава образованието си, следи развитието му, радва се на успехите му.

След завършване на началното училище в Макоцево Д. Иванов учи в реалния отдел на I-ва Софийска мъжка гимназия. Тук той е най-добрият ученик в класа, но не изпитва специално увлечение към никой от учебните предмети. Затова, когато след завършване на гимназията се готви да продължи образованието си, запитва баща си какво да следва. Отговорът на бащата е какво да не следва. Изразявайки отрицателното си мнение за офицерите и адвокатите, той съветва сина си да не постъпва във Военното училище и в Юридическия факултет на университета.

Иванов също не мисли да се готви за офицер или адвокат. Записва се студент по математика, обаче още на първите учебни занятия започва да съжалява за това свое решение. Той разбира всичко, което се преподава, но то не го удовлетворява, сухите математически знания не са му присърце. За щастие много скоро – само две

седмици след началото на учебната година – пред Д. Иванов се открива възможност да напусне математиката. Съвсем случайно той узнава, че Министерството на народното просвещение е обявило конкурсна стипендия за следване на химия в чужбина. Стипендията, идеята за която тръгва от Стефан Берон от Котел, е предназначена за котленци, но ако измежду кандидатите нямаме такива или ако явилите се пропаднали на конкурса, можело стипендията да се даде и на претендент от друго селище.

Обявата на министерството е повод за Иванов да си припомни как в последния клас на гимназията получил „отличен“ по химия. Понеже учителят му по химия не разполагал с достатъчно време да изпита всички ученици, той определил успеха им по тетрадките, в които те описвали лабораторните си упражнения. „Моята тетрадка – разказва Иванов – беше в ужасно положение: всичко написано лошо и с молив, и след това залято със съдържимото на епруветките по опита. Казах си, че вероятно ще получа оценка единица, което щеше да бъде несправедливо, защото все пак знаех нещо по химия. Когато тетрадките след известно време бяха донесени, учителят каза, че са лошо написани с изключение на една. Той повдигна моя парцал от купа, разтвори го и почна да чете: реакцията се извършва между цинк и солна киселина, значи образува се хлоридът на цинка, отделя се газ, който е горлив и продуктът на горенето е вода (тя се кондензира върху студено стъкло). Всичко това става по следните уравнения, като и епруветката е нарисувана. Само този ученик получава отличен“.

от рождението на акад. Димитър Иванов

Решил да участва в конкурс, Иванов купува необходимите му учебни пособия и заминава на село. Тук той се уединява в отделна стая и в продължение на около три месеца се готви усилено за конкурсния изпит.

Изпитът е проведен през февруари 1914 г. И макар че кандидатка за стипендията е и една котленка, конкурса спечелва Иванов. Сега той трябва да определи в кой град на Франция да следва. Насочва се към Лион, защото развитата там текстилна промишленост се нуждае от багрила, а тяхното получаване и практическо приложение е предмет на химията. В Лион Д. Иванов започва следването си като студент във Факултета на науките, но скоро се премества в Института по индустриална химия, понеже там химията се изучава по-разширено – с повече лекции и с много по-голяма лабораторна практика.

През лятото на 1915 г. Д. Иванов е в Немска Швейцария – град Берн. Дошъл е тук да учи немски език – езика, на който по онова време и до Втората световна война се издава почти цялата научна химична литература. Влизането на България в Първата световна война прекъсва следването на Иванов. По силата на обявената мобилизация той трябва да се завърне в родината.

В София наборната комисия му предлага да служи в артилерията, но той предпочита да бъде изпратен в пехотата, защото там службата е с една година по-кратка. Тъй като новобранците не са прибрани веднага в казармата, Иванов постъпва на безплатна работа във Военния арсенал, като същевременно посещава някои лекции по химия в университета. Най-редовно слуша лекциите на проф. Захари Караогланов, понеже във Франция лекции по аналитична химия не се четели. След завършване на военната си служба Д. Иванов взема участие във войната – първоначално на Добруджанския, а после и на Южния фронт – като подпоручик в пионерна част.

При пробива на Южния фронт от съглашенските войски Иванов и командваният от него телеграфен взвод са задържани като заложници. Само след

около два месеца обаче (към края на 1918 г.) телеграфните взводове са изпратени в България, за да оправят разстроените телеграфни и телефонни съобщения, и Иванов се избавя от нерадостната участ на онези български войници, които остават заложници повече от година още.

След войната Д. Иванов няма възможност да продължи следването си във Франция. Изход от това положение той намира, като се записва студент

Лекция на проф. Димитър Иванов

по химия в Софийския университет. За две години се дипломира, като по собствено желание полага и изпитите, взети в Лион, и заема предложеното му от проф. З. Караогланов асистентско място в Катедрата по аналитична химия. Година след постъпването му в катедрата обаче се появява възможност да учи отново във Франция. През пролетта на 1921 г. френското правителство отпуска за Софийския университет девет стипендии във френски университети за наскоро завършили висше образование. Една от стипендиите е по химия и тя е дадена на Д. Иванов.

За Франция Иванов заминава със съпругата си. Оженва се преди заминаването, за да успокои баща си – православния свещеник, че няма да му доведе от чужбина снаха другояче. Приет за студент последна година в университета в гр. Нанси, Иванов завършва учебната година с полагане на съответните изпити и получава диплома за инженер-химик. А тъй като му е отпусната стипендия за още една година, пише

и докторска дисертация при проф. Густав Вавон. Като стипендиант за трета година в Нанси Иванов участва в подготовката по физика и химия на студентите химици от последния курс, а в свободното си време работи в лабораторията по свои теми, главно по реакции с органомагнезиеви съединения – реактиви, които е употребявал при изследванията във връзка с дисертационната си работа. В Нанси е приет за член на Френското химическо дружество.

През учебната 1926 – 1927 г. Д. Иванов е пак във Франция – този път като стипендиант на Рокфелеровата фондация. Сега той отива в Лион – при Виктор Гриняр, откривателя на органомагнезиевите съединения, вече Нобелов лауреат. Гриняр познава изследванията на Иванов с органомагнезиеви съединения и се отзовава много любезно на молбата му да го приеме в своята изследователска лаборатория.

Когато проф. Гриняр посочва работно място на Иванов в лабораторията за докторанти и гости от чужбина, той казва: „Давам Ви мястото, където открих органомагнезиевите съединения, и пожелавам да направите нещо по-добро“.

В Лион Д. Иванов провежда изследвания по свои теми – изучава структурата на органомагнезиевите съединения, осъществява някои синтези с тях.

През 1929 г. Д. Иванов е повишен в извънреден професор, а през 1935 г. участва заедно с проф. Асен Златаров в обявления след пенсионирането на проф. Пенчо Райков конкурс за професор – титуляр на Катедрата по органична химия. Конкурса спечелва Златаров, който обаче скоро (през декември 1936 г.) почива. През 1937 г. за професор – титуляр на Катедрата по органична химия, е избран Димитър Иванов. Той оглавява катедрата до 1962 г., когато излиза в пенсия поради навършване на пределна възраст.

През 1948 г. Д. Иванов е избран за член-кореспондент на Българската академия на науките. Редовен член на Академията става през 1961 г. От 1962 до 1972 г. Д. Иванов завежда секцията „Органичен синтез“ в Института по органична химия на Българската академия на науките. През 1958 г. той е приет за член на Германското химическо дружество в ГДР, а през 1972 г. – за почетен член на Френското химическо дружество, член на което е от 1924 г.

Удостоен е с Димитровска награда – II ст. (1959 г.), и с ордените „Св. Александър“ – V ст. (1939 г.), и „Кирил и Методий“ – I ст. (1970 г.). Лауреат е на Френската академия на науките (1932 г.).

Д. Иванов умира на 25 октомври 1975 г., навършил 81 години.

След завръщането си в България Д. Иванов поема работата си на асистент по аналитична химия, но продължава да провежда изследвания по въпроси из областта на органичната химия. В началото на 1926 г. той е избран за редовен доцент в Катедрата по органична химия. Рецензентите по конкурса, професорите Пенчо Райков и Асен Златаров, оценяват високо научните му трудове. Като отбелязва широката му и солидна научна подготовка, проф. Райков подчертава уменията на Иванов „правилно да подбира и успешно да решава научни въпроси из областта на органичната химия“. А проф. А. Златаров, изтъквайки „доброто химично школуване“ на кандидата, намира, че като му се „дадат условия, за да прояви своя опит и идеи, ще може да даде още по-ценен принос за органичната химия“.

На 24 април 1926 г. Д. Иванов изпълнява задължението си на новоизбран доцент – изнася встъпителна лекция на тема „Катализа и приложението ѝ в органичната химия“.

Вечер, посветена на поета Добромир Тонев по случай 60 години от рождението му

Тази година на 15 октомври Добромир Тонев щеше да навърши 60 години. За съжаление, талантливият поет си тръгна от този свят преди 15 години, когато току-що бяхме прекрочили прага на новото хилядолетие. Не знам дали в това има някаква символика – ти самият като автор да останеш свързан с едно друго време, а творчеството ти да се превърне в мост към бъдещето. Защото за своето 25-годишно пребиваване в Пловдив Добромир Тонев се превърна в Поета на този град, или поне в най-емблематичното му име, свързано с поезията. А Пловдивският университет може да се гордее, че пътят на Д. Тонев към голямата поезия започва именно от нашата алма матер.

Паметната вечер, организирана от литературоведа доц. д-р Владимир Янев, се проведе на 19 октомври 2015 г. в 8-а аудитория, където беше последната литературна среща на живо с

поета през 2001 г. Прочетени бяха негови стихове и бе прожектиран откъс от документален филм за живота му.

Проф. д.ф.н. Огнян Сапарев разказа спомени за работата на ръководения от него Литературен клуб „Гео Милев“, от който тръгват множество поети, белетристи, критици, и за поетичната бохема на Пловдив от онези години. Сред тях е и Добромир Тонев, който е от първия випуск филолози, а към това поколение

поети са още Веселин Сариев, Красимир Обретенов, Тодор Чонов, Недялко Славов, Минко Танев и др., чиито първи книги дават повод в края на седемдесетте и началото на осемдесетте години на XX век да се заговори за поетична вълна, свързана с Пловдивския университет.

Спомени за Д. Тонев разказаха и двама от основателите на пловдивската филология – проф. д.ф.н. Клео Протохристова и проф. д-р Пеню Пенев,

както и неговите приятели Красимир Обретенов и Здравко Попов. Стойо Вартоломеев, който също е от първия филологически випуск на ПУ и дългогодишен колега на Д. Тонев от издателство „Христо Г. Данов“, обяви, че в неговото издателство „Хермес“ ще бъде отпечатана дебютната книга на поета „Белег от подкова“, която ще се връчва на лауреатите на конкурса, носещ името на Д. Тонев.

Доц. д-р Владимир Янев и гл. ас. д-р Гергина Кръстева разгледаха накратко двете направления в творчеството на Д. Тонев – лирическото и сатирическото (публикуваме изказванията отделно). Предлагаме ви и стихотворението на докторантката Галина Вълчева, което беше отличено в конкурса „Добромир Тонев“ с наградата на Филологическия факултет, присъждана на студенти творци.

Тильо Тилев

Владимир ЯНЕВ

Димитър Подвързачов, Димчо Дебелянов, Ведбал,

брат му Фома Фомич, Радой Ралин, Валери Петров, Марко Ганчев, Александър Миланов, Иван Николов, Виктор Самуилов, Васил Сотиров са представителна група от първомайстори на хумора и сатирата в поезията ни. Към тях убедено прибавям Добромир Тонев. И малко се страхувам да не би и с него – познатия и признат като фин лирик – да се случи това, което до известно време е ставало със Смирненски. Мнозина негови тълкуватели са забравяли и подценявали хумора му. Ситуация, описана от Живко Иванов така: „За да изпъкне поетът на огнените гриви, е убит, образно казано, амурният и безгрижен бохем“. Разбира се, тази несправедливост отдавна е преодоляна – днес редица изследователи научно мотивират значимостта на създаденото от Ведбал в сферата на „профания“ хумор в единство с постигнатото в „сакралната“ лирика.

Необходимо е да се обърне сериозно внимание на постиженията на Добромир Тонев в книгите му „Под седлото на Пегаса“ (1998) и „Голямата лудница“ (издадена посмъртно през 2002), като не се забравя и прозаичната издявка „Крахът на един кокошарник“. Своя цена имат и съхранените у близки приятели на Добромир Тонев писма и картички, а също и така наречената „салфетъчна поезия“. Такива „драски и шарки“ илюстрират поетиката на битовите отношения, които следва да се имат предвид, когато става дума за истински значим автор. Тук ще вметна, че изявите на Добромир Тонев като редактор в „Христо Г. Данов“, като преводач и ръководител на поетическата академия, която днес носи неговото име, и като водещ литературната страница във вестник „Пловдивски новини“ също заслужават изследване.

В шаржовете от „Под седлото на Пегаса“ са представени оригинално открити черти от характерите и проявленията на пъстър рой именити пловдивчани. В илюстрираната от Кольо Карамфилов книга (нему са посветени началните две строфи, в които авторът изписва името си като ДоброМИР) фигурират Георги Божилов, Петър Стоянов, Божана Апостонова, Огнян Сапарев, Спас Гър-

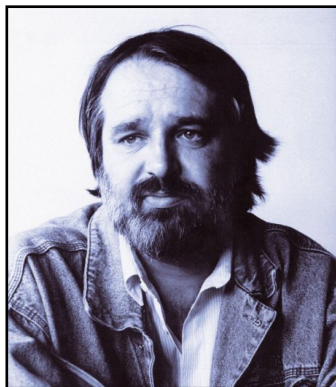
За хумора и сатирата на поета

невски, д-р Златко Илиев, Иван Сивинов, сър Здравко Попов, Красимир Русев,

Стойо Вартоломеев, Станимир Видев, Здравко Гълъбов, Нери Терзиева, Марин Младенов, Христо Бонев, Панайот Добрев, Петър Анастасов, Атанас Кръстев (Начо Културата), за да се завърши с автошарж. Добромир Тонев е уловил същностното и колоритното у привлечените вниманието му негови приятели. Комичната находчивост на характеристиките в тези филигранни шаржове предизвиква светъл смях.

По-различна – тъжна, трагична, гротескова, е „Голямата лудница“. Тук широтата на сатиричното визионерство обхваща всички спектри на историческото и политическото битие след демократичните промени. От позицията на страдащия поет се изричат тежки присъди над властовите безумия, изразяват се трагически душевни изживявания, чиято субективност се пресича с общонародната съдба. Острата социалност на внушенията е в синтез с оригиналността и финеса на лирическата артикулация. В много отношения създаденото от Добромир Тонев напомня постиженията на зрелия Ведбал. Едно сравнение, да кажем, между сатиричната творба „Гергьовденско агне“ и „Гергьовден“ на потомъка ще покаже, че такива притчи не се създават за оптимистично опияняване на читателите, а за освобождаването им от мъгливия махмурлук. Горчиво лекарство предлагат те, за да ни заставят да прогледнем с трезва сериозност в действителността. Това е лекарството на сатира, поднесена с гротесковия стремеж да бъдем изведени от един план в друг, съвсем неочакван. Тази неочакваност е впечатляваща и запомняща се поради динамично композираното движение, афористично завършващо в стопкадъра на финала.

„Голямата лудница“ на Добромир Тонев представя значимостта на сатира, която е израз на съвестта на талантливия поет. Поместените тук творби не само фиксират спонтанните реакции спрямо злободневното, а притежават универсален характер. Те представят битката със социалните пороци като позиция на чувствителния и честен човек. Лириката и сатирата не са двата различни образа на поета, а единият е от другия.

Добромир Тонев

е роден в Ямбол на 15.10.1955 г. Завършва средно образование в родния си град и българска филология в ПУ „Паисий Хилендарски“ през 1979 г. Участва в студентския литературен клуб „Гео Милев“. Повече от двадесет години е редактор в ДИ „Христо Г. Данов“ – Пловдив. Първата му стихосбирка – „Белег от подкова“ (1979), е посрещната възторжено от читателите и критиката, отличена е с национална награда за дебют, поетът е приет в СБП. Утвърждава се като самобитен лирик чрез стихосбирките „Нежна машина“ (1984) – награда на СБП за поезия, „Свиждане със светлината“ (1990), „Арго“ (1994) – награда „Пловдив“. Поезията му е превеждана на руски, полски, унгарски, английски, италиански, испански, немски език. Номиниран е в европейския конкурс за поезия – Рим, 1996. Превежда стиховете на Владимир Висоцки – „Нерв“ (1984). Последните му творчески изяви са свързани с хумора и сатирата: „Под седлото на Пегаса“ (1998) – поетически шаржове на известни пловдивчани, „Крахът на един кокошарник“ (2000) – хумористична новела, „Голямата лудница“ (2002) – лирически злободневки, издадени посмъртно. Посмъртно излиза и книгата с фрагменти „Обратната страна на иконата“ (2001). Редактира множество книги, съставител е на сборници („Поетически сборник“ – 1998, „Антология на пловдивската любовна лирика“ – 1996, „Друга вода“ – 1998), журира национални литературни конкурси. Ръководи литературен клуб „Гео Милев“, основава и ръководи Националната младежка поетична академия в Пловдив, днес носеща неговото име. Умира на 24.03.2001 г. в гр. Пловдив.

Лириката на Добромир Тонев

Гергина КРЪСТЕВА

Стиховете на Добромир Тонев се раждат на предела между две десетилетия и някак поемат в себе си чертите на създаването през 70-те и 80-те години в историята на българската лирика – непоказното, но властно отстояване на индивидуалния човешки свят, чужд на колективните трансове и кръсъци, интелектуалното вглеждане и промисляне на детството, бащинството, смъртта, границите, нощните болки, краха на всяка илюзия... В поезията му блещат златни следи от високи поетически светове като потвърждение на личната му убеденост, че „основата на стихотворението е някъде много, много високо. То е една обърната пирамида“. Но светът в лириката на Добромир Тонев е автентичен и сводимостта му към критически модели може само да констатира за пореден път антиномийната природа на това писане, в което плът и дух, лъжа и истина, живот и смърт подхранват „хищната фантазия“ на словото.

Аз не познавах човека Добромир Тонев – само няколко месеца ме разделиха от напълно реалната възможност да го видя. Може би затова трудно сглобявам в съзнанието си целостта, която за познавателите го изграждат стиховете и личността му. Може би и затова често имам усещането, че стоя пред красивите крепостни стени на поезията му, удивявайки се на виртуозната способност на таланта му да събира в едно романтичния, хлапашки патос на юношата, ироничната усмивка, горестта на загубите, мъдрото усилие да останеш в пътя си, в ада на своите утопии, но и съзнанието за онази откъснатост, в която – парадоксално макар, вирайки се постоянно, човешкият свят има шанс да остане защитен. И нежен. Нежност е една от най-категоричните думи, през които припознавам поезията на Добри Тонев. Тя се повтаря в тях с настойчиво постоянство, присъства и в заглавието на втората му лирическа книга „Нежна машина“. Нежността да живееш, познавайки приживе смъртта, будейки постоянно ужаса от нея, нежността като

синоним на голотата – в любовта, в писането, в спомена, в протеста и смирението.

Добромир Тонев е поетът, с когото вече от много години литературен Пловдив измерва ръст и се припознава като в емблема. Градът, така пестеливо и деликатно присъстващ в стиховете му, този Пловдив, който поетът вижда „като кубчета небрежно разхвърляни върху хълма сиенитен“ и улови „в синята тетрадка на един анонимен ден“, но и в колоритните му, съвсем неанонимни превъплъщения от „Под седлото на Пегаса“... Този град все още и все по-високо трябва да говори за своя поет. Вярвам, че книгите за неговата поезия скоро ще се появят. Че филмовата лента, която ще запечата образа му и паметта за него на близки и приятели, може да се превърне в един голям филм за поета Добромир Тонев.

„Смъртта е единственото клише, което поетът не може да избегне“ са неговите думи от „Обратната страна на иконата“.

Докато сме живи и все още тук, не можем да си позволим да останем от обратната страна на стиховете му. Не само защото знаем – „обратната страна на стиховете е гладка като мозък на глупак“. А и защото ни е казано:

*За живите паметта на града е къса
като лопатка на археолог.*

*Сякаш мъртвите ще ни свършат работа.
Сякаш да си жив не е история.*

Галина ВЪЛЧЕВА

Богоявление*

Жребчето ѝ тъничко цвили,
свободно и необяздено,
но тънката бяла кобила
сякаш не го забелязва.

Тя не помни предишните ери,
не познава живот без юзди
и послушно прескача бариери.
Или ги посреща с гърди.

Тя не мисли седлото за бreme,
нито иска да хвърли ездача,
не усеща петите в корема,
не пренебрегва в галоп, бавно крачи

и грижливо крепи го на гръб –
да не падне човекът с камшика,
да не счупи ръка или зъб...
Тя със болката вече е свикнала.

Невредим ще си тръгне ездачът,
тя – ще бърза, за да опази
от тежките шпори на здрача
жребчето си необяздено.

* В V поетичен конкурс „Добромир Тонев“ наградата на Филологическия факултет при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за поет студент бе присъдена на докторантката Галина Вълчева.

Съкровището от Борово – разказ за ритони,

Ас. д-р Божидар ДРАГАНОВ

Ритоните са едни от най-емблематичните форми на съдове, откривани по нашите земи, като същевременно разкриват елементи както от идеологията, така и от ритуалите, присъщи на древната тракийска аристокрация. Ритонът (от старогръцкия глагол *ῥέω* – „тека“) според класическото определение е чаша, наподобяваща рог, с два отвора: един – за вливане на течността, и друг – разположен в предната част, за нейното изливане. Понякога отворът за изливане липсва. Обикновено ритоните завършват с глава или полуфигура – протоме на животно. Формата, позната от най-дълбока древност, се разпространява в различни региони на стария свят. Изработен от кост, глина или дърво, а по-късно и от благородни метали и дори стъкло, ритонът е използван както в бита, така и в обредните практики.

Ритоните, изработени от глина или рог на животно, са сред най-популярните съдове в Древна Тракия. Чашите от благородни метали се появяват на тази огромна територия или под формата на дипломатически дарове и военна плячка, или изработени като поръчка на местни династии в атински или малоазийски ателиета. Те имат определено предназначение в тракийския аристократичен бит: от ритони с отвор отпред се отпива вино глътка по глътка над фиала (разлат съд) по време на пир. Свещенодействията за пречистване, приобщаване и посвещение обаче поставят тези съдове в обредна функционалност. В много случаи върху рога на ритона е представена зооморфна или антропоморфна сцена, която по някакъв начин се свързва с митологията и епоса. Често функционалната характеристика на тези съдове ги обвързва и контекстуално с Дионисовите ритуали, за което свидетелстват многобройните релефи, изображения върху вази, както и писмените данни на античните автори. Паметниците на тракийската торевтика, сред които ритоните, несъмнено заемат главно място, често се превръщат в този елемент на *interpretatio thracica*, който характеризира „усвояването“ на чужди предмети и образи от тракийската култура.

С изключителния финес на формите и пластичните си особености сребърното съкровище от Борово се откроява сред изделията на торевтиката, открити в Тракия. То включва една каничка ритон, три ритона и един голям разлат съд. Открито е по време на дълбока оран през декември 1974 година от Трайчо Великов Стоев, на

иконография. Самите траки са наречени от Софокъл „*конелюбивы*“, а у Омир са сред „*конеукротителите*“. Като предметна и иконографска форма ритонът намира своите най-близки паралели в екземплярите от Башова могила и особено от Полтава. Ритонът с протоме на сфинкс изпъква с високите си художествени качества и със сигурност е произведение на изкусен гръцки торевт. Сфинк-

Съкровището от с. Борово

около 2 км западно от Борово в близост с надгробната могила „Сиври тепе“. Първоначално плугът изкарва на повърхността фрагментирани части от ритоните с протоме на кон и бик и част от големия разлат съд. В резултат на спешните спасителни разкопки, проведени от Д. Иванов, са открити на същото място каничката ритон, ритонът с протоме на сфинкс и другата половина от купата. Дръжката на каничката така и остава неоткрита.

Няма съмнение, че единственият предмет от сервиза, който може да бъде без колебание приписан на ръката на тракийски майстор, е разлатият съд. Той е украсен на дъното със сцена от животинския стил, показваща борба между грифон и елен, а дръжките му са прикрепени към тялото чрез позлатени лица *en face*, представящи образи на Силѐн/Кабир. Съдът е интерпретиран или като кратер, служещ за смесване на вода и вино, или като поданиптер – „леген“, който служи за обредно измиване на ръцете преди пир или извършване на посвещение в мистерии.

Може би и за ритона, завършващ с протоме на кон, е допустим местен произход. Конят е едно от най-често срещаните животни в тракийската

Ритон с протоме на сфинкс

сът е едно от най-често срещаните фантастични животни в тракийската иконография – пазител на границата както в пространствен, така и във времеви аспект. Съчетанието от протоме на сфинкс и бръшлянова клонка във фриза на рога разкрива функцията на ритона като атрибут на мистериален култ, свързан с Дионис. Ритонът с протоме на коленичил бик също е дело на гръцки торевт, но се отличава по форма и украса, като показва силно ахеменидско (персийско) влияние. По този начин съкровището се оказва чудесна илюстрация за характера на самата тракийска култура, в която основните художествени езици на епохата се смесват, за да обслужат идеологическите нужди и изискванията на тракийската аристокрация.

Според професор Тотко Стоянов каната ритон и ритоните с протоме на кон и на сфинкс са произведени в някое

СЪКРОВИЩАТА НА БЪЛГАРИЯ

престижно ателие в района на Пропонтида (Мраморно море), като за най-вероятен център се посочва Кизик. От друга страна, ритонът с протоме на бик отразява влиянието на ахеменидската торевтика и на тази база може да се предположи, че той е продукция на ателие в някой от елинските полиси на Североизточна Анатолия – Синопе, Амисос или Трапезунд.

Съдовете от Боровското съкровище съставляват ритуален сервиз. Върху три от тях – каничката и ритоните с протоме на кон и сфинкс, има надписи на гръцки език: „*ΚΟΥΥΟΣ ΕΞ ΒΕΟ*“. Това е съкратен вариант на текст: „[*Съдът е собственост*] на *Котис*, [дарен] от *град Бео[с]*“. Надписите от Боровското съкровище точно датират цялата находка във времето на Котис I (383 – 359 год. пр. Хр.), а стиливият и иконографският анализ само потвърждават тази датировка. Подобни формули срещаме и върху други тракийски съдове от Могиланската могила, Рогозенското съкровище, с. Аспарухово, Плевенско, Александрово, Ловешко, и Аджигьол при Дунавската делта (Румъния). На фона на грижливата, високотехнологична изработка на съдовете от съкровището, неравномерните, разкритени букви от надписите, поставени на различни интервали, трудно биха могли да се припишат на предполагаемото ателие в района на Пропонтида. Очевидно е, че съдовете са били подписани вторично за Котис от местен торевт (?) в тракийското селище Беос. Ако съдовете са били произведени за Котис (поръчани от него или специално за него), надписите биха отговаряли на високото ниво на изпълнение и би следвало да се поставят симетрично.

Според Ал. Фол съкровището от Борово е обредно заровено, а надписаните ритони е възможно да са част от трибалската хазна. Интерес предизвиква и хипотезата, че Рогозенското и Боровското съкровище са част от един комплекс, който

ВИНО И ТАЙНСТВЕНИТЕ МИСТЕРИИ НА КАБИРИТЕ

Каничката ритон

е бил ритуално депониран в двете крайни точки на трибалските владения. От друга страна, Т. Стоянов изказва предположението, че причините за неговото заравяне са с цел омилостивяване на природата, след устотешителното земетресение в района на Североизточна Тракия, причинило разрушаването на гетската столица Хелис.

Несъмнено най-интересният съд от Боровското съкровище е каничката ритон, чиито стени са покрити с три фигурални фриза. В горния фриз са представени „вакхически“ сцени. Персонажи от свитата на Дионис участват в типични за гръцката иконография действия: силън носи мях с вино, сатири с бръшлянови клонки в ръце тичат след нимфи (или вакханки). В долния фриз централно място заема т мъж и жена, които седят върху скала. Мъжът държи в лявата си ръка фиала, а в дясната – ритон. Жената е с разпуснати коси, а от ръката ѝ се спуска дълга лента. Пред двойката стои Ерос с кана, черпи вино от кратер и го разлива по съдовете на участниците в пира. Зад тях има друга мъжка фигура, която седи върху скала, застлана с животинска кожа. Сцената е фланкирана от друг танцуващ Ерос и свирещ силън. Около отвората на дъното, който превръща каничката в ритон, са изобразени три водни птици (вероятно жера-

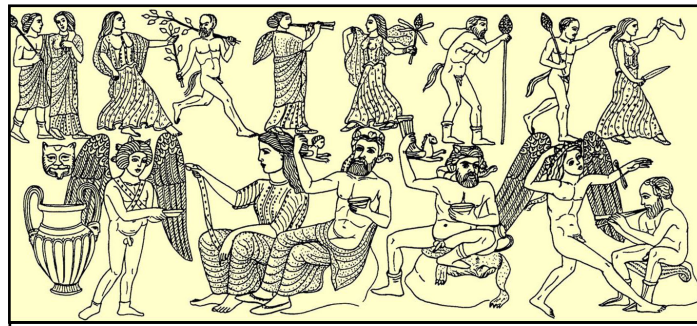
ви), ловящи риба.

Опит за тълкуване на основната сцена прави още първият проучвател на съкровището – Д. Иванов. Той идентифицира изображението като сватба между Дионис и Ариадна. Аргументацията е търсена в изобилието на елементи от Дионисовия култ: вино, венци от бръшлян, силъни, сатири, менади. Ив. Венедиков предлага друга интерпретация на основния сюжет. Върху фигурата на мъжа, седящ с ритон и фиала в ръка върху животинска кожа, той вижда единственото досега изображение на гетското божество Залмоксис. Като изхожда от цялостния контекст, той прави извода за близост между Дионис и Залмоксис в

Дионисовия култ. Във всички мистерии на посвещаваните се поднася свещена напитка. Изглежда, че в култа на Кабирите нейната роля е изпълнявана от виното – „течната храна“ на Дионис. Често към виното в мистериалните култове са прибавяни халюциногенни вещества, съдържани в гъбестите паразити по растенията, или билки с наркотично действие, за да осигурят необходимата степен на опиянение при ниския алкохолен градус. Примери за екстаз, стигащ до лудост, предизвикан от божественото вино, ни дават Дионисовите тържества и митове. Менадите също имали видения под влияние както на цялостната атмосфера, така и на изпитото

фриз възрастен силън носи на гърба си мях с вино, а долу негов събрат пие от ритон и фиала. Атрибутите на двамата ясно отбелязват опозицията между „дивото, варварското“ и „културното“ пиене. Мехът е само един „природен“ вместител на течността. Да пиеш направо от него, означава да не познаваш законите на пиенето, да следваш инстинктите си, а не социалните норми. Според древния мит първият мях за вино (δοκος) е направен от кожата на сатира Марсий, загубил музикалното състезание с Аполон. От меха се пие чисто, неразредено вино. Да се пие чисто вино, е характерно и за самите траки, в противовес на гръците, които го консумират разредено в съотношение 1 към 3 в полза на водата. За разлика от меха представените в долния фриз съдове – кратер, каничка, фиала и ритон, са със сакрална и обредна функция. От меха могат да пият неразреденото вино спътниците на Дионис, докато от сервиза пият само посветените и преминалите прага на инициация в мистериите.

Каничката ритон несъмнено е най-репрезентативният предмет от Боровското съкровище. Върху нейните стени е описана сцена, която се свързва пряко с идеологията на Кабирическите мистерии и представя прехода на миста от „диво“ (непосветено) в „културно“ (посветено) състояние. Неслучайно върху фриза е представен и един от ритоните, намерен с останалите съдове – този с протоме на сфинкс. В античните ритони фигурата от протомето винаги се съотнася с „дивото“. Затова и в съкровището от Борово виждаме кон, бик и сфинкс. Ритоните имат медиативна роля в системата на пира – така както виното е двойствено по природа, така и ритонът е „културен“ предмет, изобразяващ „дивото“.

Графични изображения на сцените върху каничката ритон

тракийските религиозни представи. Младата двойка в горния фриз е интерпретирана като Орфей и Евридика, което в известна степен съответства на някои писмени извори, сочещи тракийския певец като организатор на Дионисовите мистерии в Тракия. Вакханката с нож в ръка зад тази група е според него намек за по-нататъшната съдба на Орфей, разкъсан от тракийските жени, след като пили вино и го обвинили в мъжеложство.

Върху каничката ритон от Борово проф. Иван Маразов вижда сцени, свързани с мистериалния култ към Кабирите, известни още като Самотракийски божества, Велики богове или Диоскури. В античните извори самият Дионис често е причисляван към групата на Кабирите (Schol. ad Apol. Rhod. Arg. 1.917). Няма съмнение, че подчертаното място на виното в основната сцена от боровската ваза е предпоставка за интерпретации, свързани с

вино – Агава взема собствения си син за лъв и го разкъсва, а тракийките придобиват смелост и разкъсват Орфей. Дионис винаги е божество, причиняващо лудост у хората, които не го почитат. В Дионисовата символика посвещаваният се превръща от диво същество (сатир, вакханка) в сподвижник на боговете, познаващ реда и нормите. От „животно“, което пие кръв, той става „човек“, който пие вино.

При сатирите виното още от момента на изобретяването му предизвиква итифалическа реакция. Една и съща напитка има различен ефект в зависимост от начина на пиене и от това кой я консумира. В горния

Използвана литература

- Иванов, Д. Сребърно съкровище от село Борово. – Изкуство, 1976, 3 – 4, 14 – 21.
- Маразов, И. Каничката-ритон от с. Борово и култът към Кабирите. – Изкуство, 1986, 5, 46 – 53.
- Маразов, И. Мистерии на Кабирите в древна Тракия. София, 2011.
- Стоянов, Т. Съкровището от Борово в археологически и исторически контекст. – Seminarium Thracicum, 3. Първи академични четения в памет на акад. Гаврил Кацаров. София, 1998, 65 – 90.

Назад към физиката на Кулон

Проф. д.ф.н. Никола БАЛАБАНОВ

Повод за размислите, споделени в тази статия, ми даде проведената неотдавна защита на дисертация във Факултета по математика и информатика при Пловдивския университет (24.09.2015 г.). Веднага искам да отбележа, че не оспорвам мнението на журито (с един въздържал се) за алгебричните приноси на докторанта С. Б. Категорично не приемам обаче опитите за приложение на направените алгебрични изчисления в ядрената физика.

Тъй като от посочената в дисертацията литература се вижда, че тези опити са заимствани от предишни публикации на научния ръководител доцент Кирил Коликов, моите бележки са отправени към него. По същество той отговаря за цялостната образователна и научна подготовка на докторанта, както и за оформянето на дисертационния труд.

Ще започна именно с това оформяне. От първата до последната страница на дисертацията, от формулирането на целта и задачите до заключението, навсякъде се говори за изследване на електростатични взаимодействия. На титулната страница на дисертацията обаче е записано, че се изследват електромагнитни взаимодействия. И в гимназиалните учебници по физика е посочено, че в електростатиката се изучават взаимодействията само на неподвижни електрични заряди. Не е ясно какво е накарало доц. К.К. да направи този трик и да замени електростатичните взаимодействия с електромагнитни. Това е все едно да наблюдавате човек в статично положение, например седнал срещу вас, а след това да опишете неговите лекоатлетически способности. (А той може да е куц.)

По-големият гаф, както вече споменах, е в опитите с получените резултати да се обясняват взаимодействията между протоните и неутроните в атомните ядра. Съвсем безотговорно в публикациите на доц. К. К. се твърди, че ядрените сили по същество представляват електромагнитни взаимодействия (да се разбира електростатични).

Историята на това „прозрение“ е следната. Още през 70-те години на миналия век колежата проф. Д. Иванов (отличен експериментатор и демонстратор) провеждаше опити със заредени сфери. При тези опити той е наблюдавал интересни резултати, в обяснението на които се включили и други колеги физи-

ци и математици. През следващите години като резултат на това полезно сътрудничество се появили няколко публикации, посветени на електростатични взаимодействия между наелектризиранни сфери.

Тридесетина години по-късно доцл. К. К. публикува статия за „*електромагнитна природа на ядрените сили*“, в които се твърди, че „*силните взаимодействия по природа са електромагнитни*“. Това вече не е трик, това е салтомортале. Със скок от трамплина на класическата физика авторът иска да се приземи на тепиха на микрофизиката. Такъв номер може да предизвика възторг в цирка, но не и в науката.

Историята на науката, по-специално на физиката, многократно е показвала, че и най-гениалните теории имат своя ограничена област на приложение. Опитите да се приложи смятаната за универсална теория на Нютон при обяснение на електромагнитните явления, открити през 19-ото столетие, са претърпели неуспех.

И така, в споменатите публикации доц. К. К. поднася „*съболезнования*“ на физиците по повод на „*недостатъчното познаване на силите на взаимодействие между нуклоните, както и техните модели*“ и решава да им разкрие тайната на тези взаимодействия.

В ядрената физика са известни много модели: капков, слоест, колективен, обобщен, клъстерен, статистически, оптически, микроскопични и др. Авторите на някои от тях са получили Нобелови награди. Нито един модел не претендира да обяснява всички свойства на ядрата, което говори за уважението на специалистите към тяхната сложност. Без да познава и коментира тези модели, К.К. се втурва да обяснява ядрените сили, като предлага свой модел – тороиден модел на ядрото. Но за да се покаже сведущ в тази област, той посочва като водещи модели, които предхождат неговия, т. нар. „стандартен модел“ и

„*Онзи, който изисква нагледност от понятията на съвременната физика и математика, се намира в своето научно развитие на нивото на Средновековието.*“

М. Клайн – професор по математика в Нюйоркския университет

Шарл дьо Кулон

„хеликонен модел“.

За създател на стандартния модел е посочен А. Комптън. За сведение на колегите Комптън е един от големите експериментатори във физиката през първата половина на 20-ия век. През 20-те години на миналото столетие той изследва разсейването на рентгеновите лъчи и потвърждава представата за светлината като поток от фотони (предложена от Айнщайн през 1905 г.). Неговите заслуги в ядрената физика са свеждат до участието му в създаването на първия ядрен реактор (1942 г.) и първата атомна бомба (1945 г.).

На основата на „обстойно“ проучване (т.е. пълно заобикаляне) на съществуващите ядрени модели К.К. си построява свой модел, с който обещава да обясни свойствата на ядрата и съставлящите ги нуклони. Действително той успява да получи стойност на енергията на свързване на деутрона (най-простото съставно ядро), известна от преди 7 – 8 десетилетия, и две „нови“ свойства – обема и плътността на нуклоните. Като се има предвид квантовият характер на тези частици (например неопределеност в пространството), това е все едно да се пресметнат обемът и плътността на облаците и да се смята, че е направен принос в метеорологията.

При своите изчисления К. К. въобще не се интересува от установените свойства на ядрените сили: спинова зависимост и зарядова независимост, обменен характер и насищане, нецентрален характер и др. С такъв подход той „разбива“ мита за съществуване на силни взаи-

модействия, просъществувал 80 години. Напразно са хвърлени милиони долари за експерименти и Нобелови награди.

След като смята, че се е справил с ядрените взаимодействия, доц. К. К. прави още по-решителна крачка. Без всякаква обосновка той достига до извода, че е постигнал мечтата на физиците – „голямото обединение“. Под „обединение“ той разбира **свеждане** на всички взаимодействия към едно – електромагнитно (поточно електростатично, което е обект на неговите „изследвания“). Чудя се как не са се сетили десетина поколения физици за 230 години, изминали от откриването на закона на Кулон за електростатичните взаимодействия (1785 г.), да приемат това взаимодействие за универсално! Е, сега вече някой се сетил.

Както вече стана дума, до своите изводи К. К. достига чрез идеята „*нуклоните да се моделират с торове*“. Използвайки такива нагледни модели, той показва, че

НЕ ПОЗНАВА ОСОБЕНОСТИТЕ НА КВАНТОВИТЕ ОБЕКТИ.

Един от главните изводи на квантовата механика е, че за тези обекти – микрочастиците, принципно не е възможно да се построяват нагледни модели. Тъй като допускам, че К. К. няма да приеме това становище, ще цитирам мненията на по-големи специалисти. Американският професор по математика М. Клайн смята необходимостта от нагледни представи за отживелица от класическата физика и определя такъв подход като проява на „средновековно мислене“ (виж мотото).

Не по-малко категоричен в това отношение, дори по цветист в езика, е руският академик М. Марков: „*Моделните представи често служат като източник на заблуждения, което се случва всеки път, когато макроскопичен модел се прилага извън границите на неговата приложимост. Ние често „влизаме“ в микросвета с макроскопична неужливост, „с палто и в галост*“.

На стр. 25 ➡

Освещаването на новата сграда на Катедрата по руска филология

Едно хубаво събитие се случи в живота на Университета в навечерието на Деня на народните будители. На 27 октомври по инициатива на преподавателите от Катедрата по руска филология беше отслужен тържествен водосвет за здраве и просперитет на всички колеги, обитаващи новооткритата сграда в качеството си на преподаватели, служители и студенти.

Сред присъстващите бяха

и ректорът на Пловдивския университет проф. Запрян Козлуджов, заместник-деканът на Филологическия факултет доц. Петя Бъркалова, ръководителят на Катедрата по руска филология доц. Юлиана Чакърова.

На всички преподаватели и служители пожелаваме много здраве и успехи, а на студентите – любов към науката и успешно вземане на изпитите!

„Пловдивски университет“

➔ От стр. 24

В този стил искам да посъветвам колегата К. К., щом желае да „гостува“ на ядрения свят, да си събуе „галошите“, с които е бродил по моравите на класическата физика.

Впрочем своята невежливост доц. К. К. демонстрира не само към микросвета, но и към колегите си. Имам предвид неспазването на един от принципите на научните изследвания – осигуряване на широка публичност на резултатите от тях. Редно е, дори задължително, щом си получил нови и интересни резултати, да ги споделиш със специалистите в съответната област. Ще припомня, че в катедрите по теоретична и атомна физика се четат курсове по: математични методи на физиката, електродинамика, квантова механика, атомна и ядрена физика. Това са все области, пряко свързани с изследванията на К. К. Той, разбира се, има право да се съмнява в компетентността на физиците от ПУ, затова би могъл да потърси мнението на специалисти от Софийския университет и институти в БАН. Вместо това неговият авторски колектив предпочита да сподели своите резултати и изводи на научни мероприятия в Смолян, Шумен и Стара Загора.* Без коментар!

Разчитайки на публичността на защитите, потърсих дисертацията на С. Б. в Университетската библиотека. Нямах екземпляр там, както нямаше и обява за защитата. Обява не беше поставена на нито един от етажните на централната сграда. Никой от колегите във Физическия факултет не знаеше за тази защита.

В две свои статии от последните месеци проф. Б. Тошев

Назад към физиката...

(главен редактор на списание „Природните науки в образованието“) споделя тревогите си от разрастващото се напоследък разпространение на паранормални науки, или както той ги нарича, „сурогатни науки“. За тях е характерен именно затворен характер на обсъжданията. В „сурогатните науки“ се имитира наука и според професорите те служат единствено за кариерното израстване на техните автори.

Други примери в тази посока могат да бъдат някои „научни проекти“. Във връзка с това искам да припомня предупреждението на академик А. Петров за научните проекти като „нож с две остриета“. Те носят на авторите тъй необходимите средства, но могат в голяма степен да отклонят вниманието на учените от първостепенните задачи. Това задължава научната общественост внимателно да оценява както обосноваването, така и отчитането на проектите.

Имитация на наука е имало през всичките времена на нейното съществуване. Нека си припомним описаните от Джонатан Суифт в „Пътешествията на Гливер“ примери на „научна“ дейност. И ако сега те предизвикват усмивка, как бихме реагирали на подобни примери от по-ново време? Интересни случаи за псевдонаучни изследвания в практиката на САЩ през следвоенните години посочва американският публицист П. Диксън в книгата си „Фабрики на мисълта“ (Think Tank, 1971). Ето два от тях:

„Демография на щастието“. Изследването е проведено в

Пуерто Рико, в резултат на което е било установено, че „богатите като правило са по-щастливи от бедните, а здравите почти винаги са по-щастливи от болните“. Резултатите са смайващи, нали? А проектът е струвал „само“ 250 хил. долара.

Друг пример: „Психологически различия между татуирани и нетатуирани моряци“. Чудесна тема, особено като виждам как татуировките навлизат в нашата действителност.

Паул Диксън нарича тези изследвания

„КНИЖНА АЛХИМИЯ“

предвид голямата бумажина, с която те се обосновават, а накрая и отчитат.

Диверсията на „книжната алхимия“ проникнала и в най-строгата охраняваната институция в САЩ – Пентагона. Оказало се, че и там били финансирани голям брой проекти с безсъдържателни изследвания. През периода 1954 – 1970 са били предсрочно прекратени 68 проекта, за които преди това били изразходвани 10,7 милиарда долара. Навярно тези данни предизвикали гнева и емоционалното изказване на адмирал Х. Риквер пред Обединената икономическа комисиция към Конгреса (ноември 1968 г.). Той припомнил заключенията на комисията, която

била създадена от Ваймарската република за изучаване на причините за поражението на Германия в Първата световна война: „Комисията установила, че една от главните причини за загубата на войната била в огромното количество писаници, с които затрупали въоръжените сили“.

Струва ми се, че ние сме губили войните по други причини, но все пак трябва да сме внимателни. Спомням си, че преди няколко години нашето военно министерство беше въвлечено в някакви мистериозни изследвания на „Царичински дупки“. Още по-ясно си спомням, че в качеството на експерт към нашето министерство съм се натъквал на отделни случаи на псевдонаучни изследвания. Най-фрапиращ сред тях беше проект с предложение за получаване на електроенергия при движенията, които жената извършва в кухнята. Авторите на проекта искаха „само“ 300 хил. лева.

Завършвайки своите бележки, искам да подчертая, че уважавам всички колеги, които работят сериозно и получават сериозни резултати. Със същата сериозност всички ние трябва да се отнасяме и към опитите на отделни личности – съзнателно или не, да допускат отклонения от изискванията за нормална научна дейност. Пловдивският университет има извоюван авторитет като научен и образователен център и той трябва да се пази.

* **Забележка на автора:** Две седмици след като тази статия беше предадена за отпечатване, Съюзът на учените в България – клон Пловдив, организира обсъждане на идеите на доц. К. К. (на 28.10.2015 г.). За съжаление, на срещата присъстваха само трима души, освен К. К. и неговите съавтори. Въпреки че и аз лично поканих някои компетентни колеги на обсъждането, те заявяваха, че не проявяват интерес към идеи, които противоречат на съвременната физика.

Моя страна, моя България

Студенти по история посетиха Плиска и Мадара

Анна-Мария СУРЧЕВА

На фона на безкрайната зелена равнина светлите отвесни скали на Мадарското плато впечатляват отдалеч, горди и непристъпни. Наближава обяд и под ведрия син небосклон ноемврийският въздух е кристално чист и окъпан в слънце. Това е един от онези есенни дни, в които гората се обагрят за кратко в най-топлите си и ярки цветове, преди ветровете и сланата да оголят клоните ѝ за предстоящата зима.

Нашата ентузиазизирана студентска компания начело с доц. д-р Симеон Кацаров катери с бодра крачка обиспаните с листа стъпала към Мадарския конник. „Ние“ сме двама историци, двама археолози и нашият личен туристически гид Ангелина от специалността *Български език и история*, която в момента се намира в един от редките си моменти на мълчание пред тихото величие на платото. Ако сте пътували с нея цял ден с влака Пловдив – Каспичан, със сигурност ще знаете колко много значи това.

Вляво от стълбите малка табелка с надпис „Култов комплекс“ обозначава началото на тясна пътека, губеща се между дърветата, по която поемаме съвместно, а листата шумолят под стъпките ни. Всеки от нас е бил на лекциите по археология и знае, че му предстои да види светилището при Даулташ – така се нарича огромният скален блок, откъснал се от масива на платото преди хилядолетия. Името означава „камък тъпан“ – явно през вековете се е запазил древният отглас от тъпаните на прабългарските шамани, които са избрали това място, за да засвидетелстват тук своята преданост към Бога Небе. Точно под грамадния каменен блок съвсем ясно личат основите на архитектурния комплекс – едрите каменни блокове, потъмнели от време и лишеи, оформят два правоъгълника, поставени един в друг, с една преграда в по-малкия вътрешен правоъгълник. Предполага се, че сградата е била езически храм, понеже по-късно върху нейните основи е издигната християнска черква, обозначена понастоящем с червени

едри тухли. Това в историята се случва често, когато нова религия трябва да пребори старата – в съзнанието на хората съответното място вече притежава свещен характер и те полесно привикват да посещават новия храм, заменил предишната сграда, посветена на някое друго божество. Когато обаче заставаме на поляната, обляна в слънце и злато, всички подробни обяснения от учебници и лекции внезапно придобиват съвсем нов смисъл след внезапното осъзнаване, че на същото това място преди три-

**Далече твоят път остава,
в тринайсет века извървян...**

Младен Исаев

изсечената в скалата фигура на Мадарския конник, който все така продължава през вековете бавния си и тържествен ход надясно. Зад ездача е ловното куче, фигурата му е лека и естествена, а лъвът е сгърчен, със стърчащо от плещите му копие под краката на коня. Релефът впечатлява не толкова с размерите си, колкото с идеята за триумфа на владете-

ска крепост. Когато успяваме да стигнем горе, пред очите ни се разкрива спиращата дъха гледка на Дунавската равнина с разчертаните правоъгълници на ниви и ливади; с редиците дървета, подобни на свещички с пламналите си в жълто корони; с белите нишки на пътищата и червените покриви на къщите долу в Мадара. Точно срещу нас, на най-високата точка в равнината – Шуменското плато, се белее паметникът 1300 години България. Към него гледа от седлото на коня си и Конникът, в същата тази равнина са двете ни първи столици – Първопрестолна Плиска и Преслав. Нашата малка историко-археологическа компания провесва крака от ръба на платото и потъва в гледката. По тази златна земя преди повече от тринадесет века са затрополели за пръв път копитата на народа, който днес наричаме прабългари, и колко ли е останало заплениено това степно племе от равна Добруджа, която и до ден днешен се намира в пределите на държавата, получила още тогава името България? Много лета и зими са изтекли пред спокойните очи на Конника от скалата, сменяли са се вери и царства, надигал се е възход след упадък, сривало се е могъщество, за да отстъпи място на разруха. Поставените основи обаче са се оказали достатъчно здрави, за да можем ние, потомците, да стоим на 3 ноември 2015 година на ръба на платото точно срещу паметника в Шумен и да знаем откъде е тръгнало началото.

Пускаме Емил Димитров и „Моя страна, моя България“, Ангелина отново мълчи и на никого не му се тръгва от ръба на Мадарското плато, никой не иска да откъсва очи от гледката отвисоко над първите земи на Българската държава. Влакът ни към Пловдив обаче е след час и Мадарският конник ни проследява със спокойни очи, докато слизаме надолу по стълбите към градчето...

Студентите заедно с доц. Симеон Кацаров пред картините в „Двора на килициата“ в Плиска

надесет века жреците на древния прабългарски култ са били впечатлени от величествената панорама, която наблюдаваме и ние сега. Шеметът на бялата каменна стена, синьото потайно небе над нея, притихналата есенна гора и до днес сякаш пазят духа на Тангра – бога на небето и слънцето, покровител на стопаните на широката благодатна земя наоколо. Наистина нито един учебник не може да те научи на това, което си способен сам да усетиш и осмислиш, когато го видиш с очите си. Приемствеността в историята не може да проличи по-ясно, когато се вижда с просто око в ясните червени очертания на християнския храм върху тъмните каменни основи на езическия.

Връщаме се на стълбите по същата тясна пътека през гората и продължаваме нагоре към основата на каменната стена на платото. Пред очите ни на височина от 23 метра се възправя

ля и гордостта, която всъщност лъха от текста на трите надписа, изсечени на гръцки около Конника.

„Архонтът Тервел с договор даде на императора... 5000... императорът с мене добре победи...“, гласи единият от тях. С основание хан Тервел, с чието име се свързва всъщност и изсичането на релефа, е отбелязал ролята си в победата на носотрязания император Юстиниан II над неговите неприятели във Византия. Младата българска държава на Долния Дунав успешно отстоява позициите и достойнството си пред блестящата Източна римска империя, а релефът на конника се превръща освен в своеобразен паметник на създаването на държавата и в глобален съвременен символ на България.

Вляво от площадката пред релефа започва пътеката към стълбите, които по отвесната стена на платото водят до върха му, където има византий-

Биологията – начин на мислене

Проф. д-р Илия ИЛИЕВ

През последното столетие биологическата наука се намира в период на интензивно развитие. През 1859 година Чарлз Дарвин публикува своя труд „Произход на видовете“, в който представя своята еволюционна теория. Сто години по-късно Уотсън и Криг публикуват своето епохално откритие за двойноверижната структура на ДНК. В началото на 21. век научната общност беше сюрпризирана със съобщението за декодирането на човешкия геном. Най-впечатляващият факт като резултат на това откритие е, че са установени 223 гена, които се срещат само при човека. Това беше повод да се появят различни хипотези, част от които подлагаха на ревизия еволюционната теория на Дарвин. Тези и много други открития белязаха развитието на биологичната наука в приложен аспект. Днес се използват понятията „екоикономика“ и „биоикономика“. Нека да не забравяме тревожните факти за екологичната среда, в която живеем, както и нарастващия брой различни заболявания, които са се превърнали почти в епидемии.

Истинското предизвикателство за младите биолози е да се справят както с информационната лавина от нови знания, така и с овладяването на иновативни-

Работен момент от конференцията

те техники за експериментална работа. Все повече се съкращава времето за овладяване на класическите знания, а в условията на бясна конкуренция между фирмите изискванията им към биолозите са все по-високи.

Биологическият факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ се стреми да отговори на предизвикателствата на времето, като постоянно обновява техниката и апаратурата за научни изследвания, осъвременява учебните програми за обучение на биолози, както и разкрива нови модерни специалности. Във факултета се обучават над 30 докторанти по 8 докторски програми. Основна грижа на Биологическия факултет е да се дава трибуна за изява на младите учени и студенти.

Във връзка с това на 30 и 31

октомври 2015 г. се проведе Втората национална конференция за млади учени „Биологически науки за по-добро бъдеще“, организирана от Биологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Целта на форума беше да даде възможност за изява на млади учени, докторанти, постдокторанти и студенти от университети, институти и висши училища чрез техни разработки и доклади, както и да повиши квалификацията на докторантите в процеса на изработване на дисертационен труд. Тематичните направления и секции на конференцията бяха: „Биоразнообразие, екология и консервационна биология“, „Молекулярна и клетъчна биология“, „Биотехнология и бионанотехнологии“, „Медицинска биология“, „Генетика и селекция“,

„Приложна биология и биоинженерство“ и „Студентска секция“. В работата на конференцията взеха участие 150 млади учени.

В двете пленарни сесии основни лектори бяха изтъкнати български учени: акад. проф. Иван Иванов от Института по молекулярна биология „Акад. Румен Цанев“ – БАН, София, с доклада си „Как човекът дешифрира своя геном и какво научи от него?“, проф. д.б.н. Петя Цветкова от Института по биология и имунология на размножаването „Акад. Кирил Братанов“ – БАН, София, с темата: „Сперматозоидът – мъжкото начало. Структурни и ултраструктурни промени при инфертилитет“; чл.-кор. проф. д.т.н. Атанас Павлов от Университета по хранителни технологии – Пловдив, и Института по микробиология „Стефан Ангелов“, БАН, с доклада „Биологично активни вещества от растителни in vitro системи“; проф. д-р Стефан Сивков, д.м., от Медицинския университет в Пловдив – „Human brain - beyond limits“; проф. д.б.н. Димитър Иванов от Института по биоразнообразие и екосистемни изследвания – БАН, София с темата „Растително разнообразие през неозоя и флористични промени“ (Cenozoic plant diversity and floristic change); Димитър Попов от СНЦ „Зелени Балкани“ с разработката „Pilot photo-identification studies of dolphins along Southern Bulgarian Black sea coast“.

Резултатите от две спортни събития, организирани от Студентския съвет

Приключи организиранят от Студентския съвет есенен футболен турнир, организиран от Студентския съвет, който се проведе на новооткритото футболно игрище до новата спортна зала на Пловдивския университет. В турнира участваха близо 170 студенти от Университета. Поради големия интерес турнирът не беше междуфакултетен, а участниците в осемнадесетте отбора се бяха избрали сами на приятелски принцип. Изненадващо отборът, съставен от юристи, с интересното име „Туристите“ вдигна шампионската купа. Среброто грабна отборът на „Непобедимите“, който наистина остана непобеден, но до финала. На третото стъпало от почетната стълбца се качи отборът на „Ал старс“, който заслужено зе закичи с бронза. За пореден път Студентският съвет не пропусна да връчи индивидуални награди

Организаторите и призъорите в лекоатлетическия крос

на най-раздаващите се на терена играчи. Голмайсторския приз грабна Васил Николов, реализирал 12 попадения, най-добър вратар стана Радостин Узунов, а награда за феърплей участник получи представителят на нежния пол Нина Георгиева.

На 4 ноември екипът на Студентския съвет организира лекоатлетически крос сред природата на красивия парк „Лаута“. За разлика от предходни събития от подобен род това беше само за студентите от всички универси-

тети в Пловдив. Благодарение на сериозната подготовка и доброто си представяне спортистите на Пловдивския университет грабнаха златните медали при мъжете и при жените, както и отборните купи.

Класиране – мъже:

1-во място – Георги Хаджи-колев (ПУ)

2-ро място – Владимир Клявков (ПУ)

3-то място – Айдуан Ахмед (ПУ).

Класиране – жени:

1-во място – Таня Димитрова (ПУ)

2-ро място – Велина Кансъзова (УХТ)

3-то място – Яна Стоянова (ПУ).

Отборното класиране:

Мъже: 1-во място – ПУ; 2-ро място – АУ; 3-то място – УХТ

Жени: 1-во място – ПУ; 2-ро място – УХТ; 3-то място – АУ.

„Пловдивски университет“

Студентски етноложки срещи 2015

Теренът: традиции и иновации

Докт. Стефана МИНЧЕВА

На 13 и 14 ноември 2015 г. в зала „Компас“ на ПУ „Паисий Хилендарски“ се проведе „Студентски етноложки срещи 2015“. Този научен форум се организира от катедра „Етнология“ към Философско-историческия факултет на ПУ и се провежда веднъж на две години. Тази година темата „Теренът: традиции и иновации“ събра млади учени от различни полета на хуманитарните науки. Те обменяха идеи и дискутираха хипотези, методики, наблюдения и резултати от изследвания. Темата предложи експериментална платформа за разнообразни интерактивни подходи към споделянето на изследователски опит чрез доклади, филми, фотографски изложби, аудио-видеопрезентации, инсталации, артбазираны представления, ситуативни игри и др.

Конференцията беше открита официално с приветствено слово на декана на Философско-историческия факултет доц. д-р Крассимира Кръстанова. В „Студентски етноложки срещи 2015“ се включиха 23 участници от цяла България. Техните презентации бяха разделени на четири тематични блока: „Иновации в традициите“, „Проблематизиране на методи и терени“, „Теренът в случаи“ и „Иновативни терени“. С първия доклад – „Проектът „Резиденция Баба“: градски младежки опит на непознато (неградо) място“, Радина Иванова ни въведе в приложната антропология на намесата. Дияна Станчева изнесе авторефлексивен доклад със заглавие „Антропологията и танцът“. Докт. етн. Гертана Цонева презентира свой широкообхватен изследователски терен в темата „Методи за теренно проучване. По темата за религиозна идентичност – по материали от района на Ксанти, Северна Гърция (Помакохория)“. Докт. етн. Стефана Минчева представи рефлексивно-интерпретативния доклад „Да си змей в село Пирин. Наблюдения от нощното хоро“. Докт. етн. Горан Стефанов изнесе презентация на тема „Онтология на два сакрални топоса в Странджа. Проблеми ситуации на обредността“, свързана с възприемането и практикуването на нестинарството днес. Докт. етн. Гертана Цонева и докт. етн. Горан Стефанов прожектираха своя етноложки филм „За любовта няма край“, разказващ историята за любовта на семейството Ребека и Самуел Бенун.

Даниела Попова от СУ проблематизира интернет теренната методика с „Виртуалното интервю и мястото му в етноложкото проучване“. Даяна Бешлич очерта основни иновативни подходи с доклада си „Съвременни методи при работа на терен“. Васил Балтаджиев от СУ откри новите системи за създаване и управление на приоритети

в онлайн игровото пространство с „Интернет като терен. Предмети на лукса в пиксели“. Докт. Ирена Минчева от Медицинския университет в София ни запозна с проблеми от слабо позната област: „Етноботаниката в България – развитие и перспективи“. Докт. соц. антр. Свобода Стоева насочи вниманието ни към разликите в статута на „бежанец“ и „търсещ убежище“ – „Проблеми пред изследването на принудителната миграция. По примера на търсещите убежище в България“. Докт. соц. антр. Милена Леблан проблематизира популярни представи в „Ислямските финанси и икономика – маркетингов трик или конструкция на съвременна наука“. Денят завърши с работилница *Сподели-АнтропоОпит*, организирана от Асоциацията за култура, етнология и антропология „Медиатор“ и откриване на изложбата *Сподели-АнтропоОпит*.

Вторият ден на конференцията започна с минута мълчание в памет на жертвите от атентатите в Париж. От глобалните кризи на идентичности и политики се насочихме към конкретните решения, които социалните науки могат да предложат. Зорница Пранджева представи за пръв път свое изследване на действащ вълшебен артефакт с темата „Камъкът на пророка – на границата между две религии“. Мария Колева ни запозна със своя опит от прекарването на друга граница – между сушата и морето, в „Рибарите в Царево и виждането им за Морето“. Докт. соц. антр. Анелия Авджиева, докт. соц. антр. Мария Славчева и докт. соц. антр. Светослава Манчева споделиха свой опит от терена на Аспарухово под иновативната форма на автоетнография с „Граници и социална мобилност – автоетнография“. Докт. соц. антр. Мария Славчева проблематизира границата между видимо и невидимо с доклад на тема „Уличната фотография и невидимото тяло

(аспекти на тялото и пространството)“.

Тук се включи и Добромир Зафиров, ученик в 9. клас на ЕГ „Д-р Иван Богоров“ – гр. Димитровград, с разработка на тема „Фигурата на Пеню Пенев – култово място в градското пространство на Димитровград“. Той съвсем заслужено оброчи овалите на академичната публика заради задълбочения интерес и високото ниво на разработката, която представи. Никола Венков сподели с нас опит от свой проект от 2013 г. – мащабно интердисциплинарно изследване, представляващо опит за активна иновативна социалноантропологична намеса с „Невидимата история на Невидимия Женски пазар“, включващо нестандартния метод на антропологическата артодокументация с инсталации, картички, карти, рисунки и фотографии.

В последната сесия докт. етн. Мария Маринова ни запозна с отделни примери за „Авто цензура в разказите за социализма днес“, като постави акцент върху преосмислянето на семейната обредност и традиции. Стамен Кънев сподели хронологично-

сравнителното си изследване „Ученическият лексикон – поле на теренно етнографско проучване. Методи и опит“. Той представи и филма „Българско, че пак българско“, съставен от етнографски теренни материали, събрани по метода на видеоинтервюто и свободния разговор с мъдри и интересни респонденти. Докт. етн. Анелия Манова сподели с нас своите впечатления и наблюдения на участник от терена, който е провела, практикувайки „Випасана: „Да виждаш нещата такива, каквито са“. Изследователски терен“. Последният за конференцията доклад – „Прегръщането на девиантното и културата на ексцеса в Ибиза“, представен от докт. снч Димитър Панчев, беше несъмнено първи в провокирането на социалните, културните, моралните и изследователските граници.

Благодарим на всички участници за любопитните теми, старателната подготовка, искрения изследователски интерес към терена, задълбочените анализи, иновативните презентации и въодушевените дискусии! Ще Ви очакваме отново на Студентски етноложки срещи 2017!

Клубът по иконография организира първата си изложба

Студентският клуб по иконология и иконография „Св. апостол и евангелист Лука“ набира още членове и очаква още съмишленици.

Първата изложба с творби на участниците в неговата работа ще се открие на 30 ноември от 16 часа и ще продължи до 15 декември 2015 година в пространството на Изкуствотеката при Народната библиотека „Иван Вазов“.

Благодарение на подкрепата на братята от Зографския манастир на Атон клубът вече има помещения за работа в центъра на Пловдив. Необходими са ни мебели за обзавеждането и материали, както и средства за ток и вода.

Предстои ни и работа по завършването на параклиса при СОУ „Черноризец Храбър“ в ЖР „Тракия“.

За контакти с нас:

0877 774 064 – Галина Тодорова, студент – председател на клуба.

0895 476 048 – д-р Адриана Любенова – ръководител на клуба.

Очакваме ви!